

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ПІД ПОЛЬЩЕЮ

Політика офіційної Польщі про українську пресу на землях, що відійшли до неї за Ризьким трактатом та за постановою Ради Послів держав Антанти від 14 березня 1923 р. (Сх. Галичина), не має якихось особливих, так би мовити, самостійних цілей. Її покликано бути за одну з прерогатив упокорення ворожого панській Польщі населення, та й тільки. Ця риса, звичайно, є властива пресовій політиці всіх капіталістичних країн. То ж і Польща не є якийсь виняток з цього порядку. Коли ж політика преси цієї країни й притягує до себе нашу увагу, то лише через те, що вона є політика держави, яка „княжить і володіє“ на широких просторах українських земель, заселених українським людом. Ще не прийшов час сказати, що українську проблему цілком розв'язано; теза про вирішення національної української проблеми на шляхах боротьби за повне соціальне визволення, на превеликий жаль, ще не загубила всієї своєї бунтівливої актуальності. Ужгород, Львів і Чернівці ще до якогось часу залишаються осередками розірваних капіталістичними чинниками часток України, з яких кожна жагуче прагне об'єднання з матірнім пнем. Соборна Україна, ця мрія закордонних українців, отже, є з тої причини не реакційна мрія націоналістично-„самостійницьких“ Манілових, а соками життя повна, революційно-творча ідея. Під цим поглядом зрозуміло, чому доля земель тих так нас хвилює, так непокоїть; чому ми не можемо спокійненько собі пройти повз ті поневір'яння, що їх доводиться зазнавати „по той бік Збруча“. Це—міркування одного характеру. Але до цієї справи можна—й слід підходити і з іншого боку. Треба,—ой, як треба,—просто знати про те, як живе наш брат-кривняк під чужим дахом, „під доглядом“.

Отже,—про українську пресу й насамперед про умови, що за них вона переводить свою роботу.

Треба сказати, що нинішній пресовий закон, за яким урядують польська цензура, налічує не аби який довгий вік. Дата його народження це—кінець 1926 й початок 1927 р. Все ж пресове життя до видання цього закону регульовано уславленими „Przepisami prasowemi“ (розпорядженнями в пресових справах). Ці „przepisy prasowie“ так широко тлумачили право цензури, поліції й кожного адміністративного гвинтика, що говорити бодай про мінімальну відвічальність властей та забезпечення прав преси не було чого. Атмосфера стала остільки задушлива, що ніхто не міг сказати, де кінчається компетенція урядовців з пресово-цензурних інституцій, а де починається „участок“ обер-поліція, дефензивника, провокатора. Це особливо треба підкреслити, бо інакше важко буде правильно зрозуміти нинішній стан української преси під Польщею. Розглянувши ж живе тло, на якому доводилося виступати українській пресі в часах до видання останнього пресового закону, тло з отих, уже згадуваних „przepisów“, видно—звідкіля беруть своє надхнення й надмірне „служебное рвеніє“ нинішні урядовці з цензурно-пресових інституцій.

Доба „Przepisów prasowych“ це—доба надмірних поневірянь преси, знущань над нею. З різних офіційних джерел (посольських інтерпеляцій у соймі, напр.) довідуємося про факти, що подають у жахливому світлі стан преси, її робітників під Польщею.

Звичайний порядок догляду за пресою, згідно з „Przepisów prasowych“, був такий:

Перші 10 примірників газети надсилається до відділу друку при урядовому комісарі. Цей останній протягом одної години мав вирішити—дозволити друкувати чи ні. Якщо за цю годину газету не сконфісковують, це мало визначати, що її можна випускати. Чи говорити про те, що того одногодинного терміну канцелярія урядового комісара ніколи не додержувалася й порушувала його скільки хотіла. „Одна година“ тяглася іноді майже цілий день аж поки і газета старілася, і друкарня зазнавала великих збитків. Коли ж повертався цензурований примірник газети, треба було якогось часу його виправити, викинути недозволені місця—і це знову відбирало час, обезцінювало газету. Часто ж траплялося так, що дозволену до друку газету раптом сконфісковували, робили труса в друкарні, редакції, ба навіть у приватних приміщеннях співробітників редакційного апарату, і всі примірники видрукованої газети забиралися до поліції. Справа доходи а до того, що перевірену цензурою газету не вільно було розсилати на провінцію, треба було брати спеціального дозволу на експедиювання передплатникам.

Часто-густо польські урядовці практикували (та й практикують і зараз) нагінку на передплатників опозиційних до уряду газет (особливо нацменшостевої преси). Роблять наглі наскоки на передплатників, переводять труси й навіть заарештовують. До чого доходило (й доходить) у цій розбещеності „відповідних органів“, можна зрозуміти хоча б з того факту, що видруковане в польських газетах можуть залюбки сконфісковувати в газеті українській, білоруській то-що. Ця система ще дошкульніше була пресу нацменшостей таким способом: урядовий комісаріат не каже відразу редакторам та видавцям, за віщо саме він накладає на газету конфіскацію. Доводиться часто-густо розбирати ввесь друкарський наклад, щоби, коли виясниться, що було там „незаконного“, набрати його в-друге. А це, звичайно, призводило до великих збитків. „Побутове явище“ царського режиму—„редактор на одсидку“ так звик „одсиджувати“ за „гріхи“ газети, що можна було заздрити навіть царатові.

Для чого це все робилося (та в значній мірі і зараз робиться)? Для того, щоби забезпечити „мирне населення“ від якихось „шкідливих“ нотаток, що їх можуть подати газети? Аж—ніскільки. В усякому разі не це є головна мета цих причіпок до преси нацменшостей з боку урядових інституцій. Справа не в тім, щоби якісь окремі нотатки не попали до преси, а в тім, щоби підрубати основу, на якій може жити й зміцнюватися опозиційна до уряду преса нацменшостей. Завдати матеріального вдара, виснажити штрафами та зайвими видатками і без того хору пресову касу—ось та цинично-одверта ціль, що її ставили оті „przepisy“ що до нацменшостевої преси.

Особливо цікаво, як de-facto було заведено попередню цензуру. Від 1920 р. до 1922 р. цієї цензури не було,—поліційні органи простісінько забирали конфісковані й неконфісковані числа газет по газетних ятках. А далі, з вересня 1922 р. до друкарень приставляють поліційних агентів, що мали стежити за випуском газет, рукописами то-що. Заведено було попередню цензуру, хоч ніде в законах про те не було ані словечка. Це все сталося в наслідок „циркулярної творчості“ поліційно-цензурних властей.

Щоби цілком зрозуміти, з яким притиском офіційна Польща заходжує навколо приборкання української преси та всього, що носило на собі тавро українського, варто подати до відома читача кілька фактів з дійсности наприкінці 1922 р.

Це були часи напередодні виборів до сойму. Постановою Найвищої Ради Мирової Конференції від 20 листопаду 1919 р. Польща приймала мандата „організувати й адмініструвати“ східно-галицькі землі протягом 25 років. Треба було, отже, заходжуватися біля привернення до „конгресувки“ тільки-но здобутих чужонаціональних земель,—і в першу чергу вибити з голів українського населення під Польщею думку про будь-яку державно-національну окремішність. Хто був за виконавця тих замахів, що трапилися в вересні 1922 р., невідомо й зараз,—бо поліція й дефензива перебувала й зараз є в руках польських,—але протягом кількох днів трапився надто цікавий збіг подій. 21 вересня ввечері в будинку львівської „Просвіти“, де містилася редакція буржуазно-націоналістичної газети „Діло“, вибухла бомба. Бомбу було покладено з таким розрахунком, щоби можна було знищити друкарню спілки „Діло“. Майже одночасно, ніби за якимсь гаслом, протягом 3-4 днів трапилися ще такі ж вибухи в Науковому Т-ві ім. Шевченка, в Академічному Домі у Львові, в українській гімназії в Долині та в приміщенні українського націоналістичного т-ва „Сокіл“. Впевнено, не боячись кари, робила якась рука свою роботу.

Загадкову пелену з цих „нешасливих випадків“, одначе, здирала сама ж польська поліція. Вона негайно по вибухові вдиралася в приміщення й по свіжих слідах, переводила труси, заарештовувала небезпечних для „державного покою“ осіб, розчищала ґрунт для дальніших репресій на шляхах закону. Нема що говорити, що з цього коша лиха довелося випити в першу чергу пресі.

Кінець 1926 й початок 1927 р. р. приносять, нарешті, новий закон про пресу, що надає адміністративній ініціативі значно більше прав у боротьбі з пресою, ніж то ми бачимо в законі про „пресову свободу“, що його ухвалено підчас виборів до сойму й сенату (осінь 1922 р.). Це, власне, два пресових декрети: один—тимчасовий, другий—постійний.

Тимчасовий пресовий розпорядок торкається не лише преси, але й прилюдних промов та свідомого поширювання „неправдивих відомостей“, що можуть шкодити державі. Хто ж у формі погослки свідомо поширює такі чутки, той підлягає карі—до 3-х місяців арешту або штрафу до 1000 злотих. Це—постанова загального характеру. Значно тяжче падає цей закон на тих, хто наважується поширювати такі думки прилюдно або шляхом друку. В такому разі бідолаха дістає арешту до 6 місяців або штрафу до 5.000 злотих. Дискредитування ж державних властей, або державних урядовців тягне за собою кару—в'язниці до 1 року і штраф від 500 до 5.000 злотих. Ширення публічно або друком відомостей, що можуть шкодити державі внутрі і зовні, тягне за собою ув'язнення від одного місяця до 2-х років і штраф від 1.000 до 10.000 злотих. Коли б же ті відомості спричинили громадські заворушення або опір владі, то в тяжких випадках винний дістає в'язниці від 3-х місяців до 3-х років і штрафу від 2.000 до 15.000 злотих. Особливо буде карано за всякі образи на адресу президента держави, маршалка Польщі, маршалка сойму й сенату та інших вищих так цивільних, як і військових осіб.

Постійний закон, що мав регулювати пресові справи, базується на австрійському, німецькому та старому царському пресовому законодавстві. Закон передбачає інститут редакторів, що відповідають за

окремі відділи. Коли суд припинить видавання часопису, то не вільно відновлювати його під якоюсь іншою назвою. Закон передбачає все можливе й неможливе, щоби, крий боже, не полегшити якимсь способом пресової й видавничої діяльності. Отже, до рук адміністративної влади він дає всі засоби, щоби не допустити до продовження видавничої роботи, лиш тільки часопис припинено видавати. Закон наказує—забороняти видавничу діяльність, припиняти діяльність адміністрації, контролювати приміщення видавництва, відбирати рахункові книги, ба навіть опечатувати приміщення. В справах образи честі не допускається доводити правдивість тверджень на адресу президента держави, а також на адресу приватного чи родинного життя знеславленої особи.

За виконанням закону стежить суд. При конфіскації вводиться білі плями. Всі пресові справи розглядатиме відділ окружного суду. Всі пресові справи мають бути вирішені протягом 8 днів.

Ці два закони справили надзвичайно гнітюче враження не тільки що на пресу національних меншостей (українську в тому числі), а й навіть на польську (опозиційну).

А вже останнього часу, в січні місяці цього року, до цих законів додано таких новел, що диктатура над пресою здобула ще більшої виразності.

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ПІД ПОЛЬЩЕЮ

Що преса завжди була й є знаряддям класової політики в руках різних класових груп, про це нема жадного сумніву. Спроби кваліфікувати пресу, як щось одностіле, а значить—щось понадкласове („шоста велика держава світу“ або ще як там), давно вже не знаходять собі прихильників. Що ж до Польщі, то там ця роля преси особливо помітна,—і то через те, що в сучасній Польщі ще не цілком вляглися хвилі недавніх соціальних заворушень та з часу на час загострюються й поглиблюються нові класові конфлікти (про це свідчать наслідки виборів до польського сейму). Найбільш впливова українська преса—як то й зрозуміло—перебуває в руках певних політичних угруповань. Отже, найзручніше розглядати її власне за цією ознакою, бо лишень у такий спосіб можна буде повноту дати оцінку її громадської функції.

Ундівська преса. До цієї групи належить досить поширена серед кол національної інтелігенції, попівства та куркулівських шарів українського села під Польщею єдина щоденна українська газета „Діло“. Нещодавно ця газета святкувала 40-річний свій ювілей. Під час імперіалістичної війни й за перших часів польського панування вона виходила під іншими назвами („Громадський Вісник“, „Український Вісник“ то-що), і аж, почавши з 1923 р., вона знову прибирає собі свою стару назву. „Діло“—орган Головної управи УНДО-ня (Українського Національно-Демократичного Об'єднання), виходить у Львові зі щоденним тиражем у 5.000 примірників.

Другою газетою того ж, ундівського, табору є „Свобода“—тижнева газета, що її розраховано виключно на сільську націоналістичну інтелігенцію та куркулівство. Видає її також головна управа УНДО з тиражем 6.000, з місцем осідку у Львові.

У Львові ж виходить третя ундівська газета—„Новий Час“. Це вже газета не провіда УНДО-ня, а однієї з його фракцій і саме фракції, що дуже наближається до українського фашизму. Об'єднує вона навколо себе декого з націоналістичної молоді фашистсько-війовничого настрою на чолі з Паліївим і Вол. Целевичом. Виходить тричі на тиждень з тиражем у 5.500 примірників.

З провінційальних унівських газет слід згадати про тижневу газету в Луцьку—„Українська Громада“, газету поганеньку, цілком локальну, з тиражем у 1.500 прим., та „Український Голос“, що виходить що-тижня у Перемишлі. Ця остання мала колись 6.000-ий тираж, але тепер так занепада, що ледви животіє з тиражем у 2.000 прим. Ідеологічно вона репрезентує монархичну (гетьманську) групу серед УНДО-ня, дуже радо приміщує дописи й статті таких, як Осип Назарук, Вяч. Липинський і інші. Радо боронить „гетьмана всієї України Павла Петровича Скоропадського“. Не мало уваги присвячує також і „божественним“ справам. Газета ця—поруч з такими монархично-попівськими газетами, як львівські „Нова Зоря“ та „Правда“—є хороший порадиш у таких справах, як „де українській парохії найкраще купувати дзвони, кадильніці, хрести“ то-що. З тої причини нудна без краю.

З унівських періодичних видань слід хіба що згадати ще про журнал „Політика“, що мав би виходити 4 рази на рік, але виходить справді надто нерегулярно, з великими запізненнями. Тираж дуже замалий, напрямку клерикально-монархичного (гетьманського).

Звичайно, для зрозуміння справжнього обличчя й ролі цієї преси мало сказати, що вона є унівська. Треба знати, хоч би в загальних рисах, що уявляє з себе те УНДО. Може не доведеться розглядати його генетичних корінків—бо не це є мета нашої статті,—але обов'язковим є показати ту загально-політичну лінію, представником якої є ундисти.

УНДО—це партія, ворожа трудящим масам; партія, що репрезентує і об'єднує в собі буржуазно-націоналістичну українську інтелігенцію, попівство, селянську верхівку та елементи української буржуазії (мовляв, „національного капіталу“), що, формуючись, претендують і собі на певне місце під сонцем, (коли не спихаючи польського підприємця, то поруч з ним). Відношення УНДО до польського уряду, до УССР то-що до кінця вичерпуюче відповідають на питання про класове єство цієї партії.

Звичайно вважають, що від першого до другого конгресу (11. VII—1925 р.—19. XI—1926 р.) УНДО в цих питаннях стояло на „радянськості“ позиціях, і лишень, мовляв, з другого конгресу воно робить рішуче збочення в бік Варшави, дарує певні симпатії польській державності. Нема гіршої помилки, як бути такої думки. Варто трохи зазгадати про офіційні джерела, документами цієї партії, щоби зрозуміти, що по суті речі позиції УНДО-ня завжди залишалися однаковими, незмінними. Траплялося лише, що з міркувань внутріорганізаційного характеру треба було жонглювати ліберальністю на адресу Радянської України,—і унівські ватажки перед цим довго не зупинялися.

Коли ми не випускаємо зі свого ока цієї обставини, то зможемо зрозуміти в справжньому їхньому світлі такі заяви, які робило її УНДО в своїй первісній платформі від 2-го липня 1925 р.:

„Хоч сучасний устрій Радянської України і чужий ідеології УНДО, однак УНДО вважає Радянську Україну за етап до соборної, незалежної української держави, що під напором свідомих мас всього українського народу так, а чи інакше реалізується“.

В цьому уривкові ми бачимо розуміння Радянської України як „етапа до соборної, незалежної української держави“ й одночасно установку ворожу Радянській державності, установку на сили протирадянські, що їх потім у документах 2-го з'їзду (листопад 1926 р.) названо національною „стихією“.

Що-правда, свою гостро-протирадянську суть унівський провід виявляв не раз і до 2-го з'їзду. Ще за півроку до нього на зачиненій

нараді правління УНДО, що відбулася 13 травня у Львові, голова УНДО, колишній петлюрівський посол у Данії, Дмитро Левицький одверто заявляв, що „Радянська влада на Україні не є справді українська“. „Там над нашими братами висить силою накинтий від імперіялістичної, тепер червоної Москви диктат, і через те ми, українські націоналісти, не можемо й не сміємо йти на будь-які компроміси з напрямком, що панує зараз на Україні, як і з її владою“. Ту ж думку значно гостріше виявлено на 2-му з'їзді УНДО—і в доповіді того ж таки Дм. Левицького і в резолюціях з'їзду, і в виступах верху УНДО-ня: Діденка, Дм. Палієва, Вас. Мудрого й інш. Останній заявив: „В дійсності Україна стала тепер ще більше колонією Москви, ніж за царських часів“.

З вищенаведеного—цілком зрозуміло, що й у тих способах, за допомогою яких УНДО мріє будувати свою „незалежну українську державу“, не все гаразд. Офіційно ундівська позиція в цій справі згучить так: „Орієнтація на власні сили“. Ніби все нормально: адже справжня орієнтація на власні сили визначає неприпустимість угодовства, боротьбу з „хлібодством“ (продажництвом). Але за лускою слів ми додаємо зовсім протилежний зміст. Гасло це, кинуте за наших часів, при тій ролі, яку відіграє самим своїм існуванням для всіх українських земель, Радянська Україна, може правити лише за реакційну зброю, скеровану в саме серце Радянської України. Польський імперіялізм прекрасно розуміє, що виключно своїми власними силами західно-українські землі ніколи не вирвуться з пазурів польського орла. Власне через те Польща ставить рішучий опір ідеї соборності українських земель, власне через те й бореться вона так рішуче з тими українськими елементами, що орієнтуються на „чужі“ сили (УСРР). Гасло „орієнтація на власні сили“ в таких умовах—це значить послуга польському імперіялізмові, підкорення йому, удар по самій ідеї соборності, відібрання цій ідеї ознак життєвості. Отже, ніби—соборницькі слова відіграють ролю зовнішньої прикраси, декорума, так необхідного іноді для демонстрації перед масами—та й годі.

Все це не могло не приводити до наближення в бік польської державності. Клич „на Варшаву!“ час від часу переходив з запілля й неофіційно ставав кличем щоденної політики УНДО-ня. Коли ж іноді й лунали ще зі шпальт „Діла“, „Свободи“ то-що проти-варшавські погрози, то це все призначалося для „народа“.

Найяскравіше відбилася ця тенденція до політичної угоди з Варшавою в декларації, що її на ім'я урядових варшавських чинників подав один із лідерів УНДО—Володимир Бачинський (2-XII 1926). Декларація одверто й ясно пропонувала тривалу польсько-українську політичну угоду, як гарантію від симпатій українського населення під Польщею до державності по той бік польських кордонів (ц.-т. до УСРР). Хоч офіційний провід і одгородився від В. Бачинського, — бо його виступ накидав тінь на політичну репутацію УНДО-ня, — але принципово УНДО провадив ту ж самісіньку лінію. Справа полягала тільки в обережності та в умівні робити те ж самісіньке таємніше. Через кілька місяців після скандального виступу Вол. Бачинського (влітку 1927 р.) сам голова УНДО Дм. Левицький у розмові зі львівським органом ППС „Дзенник Людови“ слово в слово заявив, що „ставлення УНДО до польського суспільства (ц.-т. держави—М. М.) залежить від того, як буде це останнє ставитися до УНДО“. Що могла визначати така заява—зрозуміло кожному.

А за цією так би мовити платоничною заявою пішли й „діла“. На останніх перевиборах органів місцевого самоврядування (1926 р.) УНДО

виступило, значно вкоротивши свою „національну“ програму й одверто закликаючи до „міцного фронту проти анархії та вивротців (революціонерів—М. М.)“. Це вже визначало, що УНДО рішуче стало на ґрунт польської державности. А вересень 1927 р. дав ще один зайвий доказ зросту „добросусідських взаємин“ з Польщею серед ундистів. Верховка ундистів бере участь на равті у новопризначеного львівського воєводи графа Дуїна-Борковського, який після цієї зустрічі з ними заявив в інтерв'ю із співробітником „Пшегльонд Польски“: „Якщо говорити про українців, то що-далі співробітництво з ними є можливе,—а в настроях УНДО я примічаю певне отверезіння“.

Останні вибори до польського сойму й сенату (березень 1928 р.), шалена боротьба проти „вивротців“ — сельробів, комуністів то що—фактична оборона польської державности і багато інших фактів завершують цей „хід до Варшави“. Сьогодні УНДО—це найнадійніша аген-тура польського уряду на землях, заселених українським народом під Польщею.

Преса УПП-стів (Укр. Партія Праці). Преса УПП нараховує всього дві газети—„Рада“ й „Праця“.

1. „Рада“—нараховує не аби-який довгий вік. Виходить вона всього якийсь 4-ий рік—тричі на тиждень, тиражем 2.800 прим. Призначено її переважно для інтелігенції, ворожо настроєної проти польської держави. До створення УПП ця газета була органом незалежницької групи УНДО, що потім уконституювалася в УПП.

2. „Праця“—цілком нова газета; почала виходити торік, коли на чолі з В. Будзиновським та Львом Петрушевичом з бувшого лівого крила УНДО-ня повстала нова партія—УПП. Призначення її—обслуговувати село. Виходить у Львові тиражем у 3 000 пр. Розповсюджується переважно і майже виключно в Галичині,—на Волинь і Полісся доходять лише окремі примірники*.

УПП, що має на своїм чолі В. Будзиновського (у Львові) та колишнього „диктатора“ Сх.-Галицького буржуазного уряду Євгена Петрушевича (в Берліні), заклалася з колишніх лівих ундистів під час напружених англо-радянських відносин і загострення польсько-радянських взаємин (15/V-1927 р.).

В основі програмових тверджень УПП лежить визнання, що політичну партію будуватися не на спільності якихось там „класових інтересів“, а на основі приналежности до одного національного організму. Виходячи з такого розуміння соціальної ролі класового моменту, УПП, як партія національно-демократична (а значить, буржуазна), рішуче відкидає будь-яку спілку трудящих українських мас з трудящими масами не-української нації. Полемізуючи з Сельробом у часі останньої передвиборчої кампанії до польського сойму, орган УПП „Праця“ в ч. від 5 лютого 1928 р. в статті „Вже брешуть“ писав: „Чи ще й Укр. Партія Праці має опікуватися польськими селянами на українській землі?! Чи той, українським робітником запрацьований хліб маємо давати також польським колоністам на нашій землі? Кожний польський хлоп, що прийде між нас, не лише забирає шмат землі, який український селянин міг би купити для себе, або й колись дістати без викупу. Через кожного такого польського колоніста українські хлопці тратять зарібки на ланах, тратять пасовиська. Ні! Нехай собі Сельроб опікується тими польськими селянами. Партія Праці зробить досить,

* Крім цих двох газет, до УПП-івського напрямку належать: „Український Прапор“—його видає двічі на місяць Є. Петрушевич,—та двохтижневик „Укр. Революціонер“, що їх нелегально перекидається на галицькі землі з Берліну.

як здужає заопікуватися хлопом українським". Також—і що до солідарности між робітничою класою різних націй. УПП обстоюватиме, мовляв, інтереси лише свого (нацією) робітника та поборюватиме інших, бо ці останні, мовляв, тільки конкурують йому, збивають ціну за його працю, економічно йому шкодять. УПП не визнає поділу суспільства на класи, а тільки на професії, „витворені історією, культурою і поступом суспільности на основі... закона про поділ праці". Отже, УПП є принциповий ворог диктатури однієї класи над другою (а значить і диктатури пролетаріату).

Що особливо відрізняє УПП від її колишнього „матірнього пня" (УНДО) це — ставлення до польської державности й до УСРР. Ще з того часу, коли держави Антанти постановою Ради Послів від 14-го березня 1923 р. приділили галицькі землі Польщі, нинішні УПП-сти стали на ворожу до Польщі позицію, вважаючи акт цей за надужиття над українським народом Сх. Галичини. Про це неодноразово „диктатор" Петрушевич шляхом нот, меморандумів то-що ставив до відома держави Антанти. Що ж до Радянської України, то УПП виходить з оцінки цієї останньої, як української держави, яка, хоч і „не відповідає демократичним принципам", але задсвольняє в певній мірі вимоги національно-політичної ідеології, підносить поняття української нації до поняття нації державної, творить єдиний реальний кістяк для майбутньої Великої Соборної України. Не приймаючи класового змісту сучасної української державности „за лінією Збруча", як диктатури пролетаріату, УПП, однак, в своїй пресі („Праця", „Рада") і в офіційних виступах не ставить собі за мету загострювати цей—на її думку—негативний бік справи, а більше ставить наголоса на позитивному значінні існування Рад. України для всеукраїнської справи.

Преса УСРП (Укр. Соц.-Радикальної Партії). Преса радикалів не аби-яка багата. Вона нараховує всього три газети, та й то путньо поставлено лише одну—„Громадський Голос". Останні дві „Покутське Слово" й „Громадський Вісник" значно слабші і з боку технічного, і з боку змісту.

„Громадський Голос"—до останнього часу був тижневиком, лише останніми часами почав виходити двічі на тиждень. Газета подає велику інформацію про місцеве життя, має широку сітку дописувачів і доволі живо реагує на питання дня. Виходить у Львові тиражем у 1.600 прим., як центральний орган радикальної партії.

„Покутське Слово"—виходить у Коломії; типова провінційальна газета. Слаба тиражем і якістю. До останнього часу об'єднувала навколо себе ліві шари радикальної партії.

„Громадський Вісник"—почала виходити тільки в грудні 1927 р., коли, по повороті з еміграції Кирила Трильовського, колишнього організатора й „батька" галицьких рахункових т-в „Січей", було створено радикальну—„лівіцю". Тиражем вона в 2-3 тисячі, але поки що не може похвалитися великою кількістю передплатників. Виходить у Станіславові-Коломії.

Радикали, ця, колись впливова так серед галицької інтелігенції, як і серед селянства, партія, тепер згубила свої колишні впливи. Що-правда, підчас останніх виборів до польського сейму вона зуміла післати біля 10 депутатів, але це вже більше рештки старих впливів, ніж нових симпатій.

До Радянської України радикали ставляться вороже, але спеціальної кампанії в своїй пресі проти УСРР не вели до літа минулого року. А вже влітку „Громадський Голос" в ч.ч. 24 і 25 писав, що і Англія,

і СРСР, обое є імперіялісти. СРСР на словах, мовляв, обіцяє визволити всі поневолені народи по чужих державах, а в себе вдома пригнічує, на зразок царської Росії, всі не-руські народи, зокрема Україну. Газета вважає „хлібоїдами“ (ц.-т. продажними) всіх тих, хто ставить ставку на Англію, чи на СРСР. „Московськими хлібоїдами“ вона плямує комуністів, селяробівців і членів УПП. Це є, мовляв, вороги українського народу і з ними треба провадити рішучу боротьбу. Характерно, що ці „вороги“ хлібоїдства на муніципальних виборах влітку 1926 р. ішли разом з УНДО, сіоністами та „направ'яками“ (пілсудчиками) проти лівого блоку. Виходить, що польське хлібоїдство, як що воно трохи затулене чимсь, не таке вже й противне радикалам.

Що-до соціальної (класової) установки радикалів, надто є цікавим таке місце зі статті К.К. „Сільська біднота й середняки“ в „Гром. Голосі“ від 8 березня 1928 р.:—„Одним зі способів до розбиття села є ширення ворожнечі між біднішими і заможнішими. Коли, напр., у селі в кооперативі, чи в читальні в управі є хоч один трохи заможніший чоловік, то треба тільки закрити: кооператива (читальня, чи Луг) то буржуї, слуги капіталу. І вже зачинається в селі гризня. А поспитайте, о що ходить. Чи є тут якісь ознаки боротьби класової? Чи тут багатші, напр., визискують бідніших? Рідко де таке буває. А звичайно розходиться о якісь гонори“ (підкресл. наше М. М.) От як простісінько дає собі раду з „гризнею“ між різними соціальними прошарками в галицькому селі галицький „соціаліст-радикал“ з „Гром. Голосу“. Чисто тобі шаповалівські есери з „Нової України“! Не даремно ж вони так і товаришували (і товаришують) з уламками емігрантів з колишньої УПСР.

Трохи милостивіше до Рад. України настроєний орган радикал-лівиці (Кирило Трильовський)—„Громадський Вісник“. Хоч його „радянське“ також ненадійне, оскільки воно з'ясовується в більшій мірі міркуваннями, що впливають з мотивів групово-фракційних, ніж з кардинальної перевірки попередніх принципових позицій.

Селяробівська преса. (Українсько-Робітниче Соціалістичне Об'єднання). Центральний орган Селяроба „Наше Слово“ виходить щотижня з літа 1927 р. у Львові тиражем 9.000 прим. Газета об'єднала навколо себе б. „сельсоюзників“, що по об'єднанню з „воленародовцями“ стали складовою частиною нової партії—„Селяроба“. В галузі національної політики ступнево скотилася до засвоєння позицій шумськизму, активно пропагуючи його в своїх статтях, дописах то-що.

На тій же позиції стояла й до останнього часу провінційна селяробівська газета в Холмі „Наше Життя“, але місяць тому її захопив П. Васильчук, справжній польський хлібоїд, і тепер газета не є селяробівська. Поки що замість неї селяробівці, що об'єднуються навколо „Наше Слово“, видають Українське Селяробівське Життя.

Є ще одна селяробівська газета—„Селяроб“ (б. „Воля Народу“). Це—орган б. воленародовців, що, об'єднавшись з б. сельсоюзниками (наприкінці 1925 р.) створили „Селяроб“, а потім по розколі (наприкінці 1927 р.) конститувалися, як „селяробівці“.

Якими шляхами піде далі розвиток селяробівської преси, важко зараз щось певне сказати, бо ще не зліквідовано ту глибоку кризу, що гальмує роботу цього об'єднання серед широких укр. селянських і робітничих мас. Партія Селяроба, яка в п. 1 свого організаційного статуту писала, що вона є „союз українських селян, робітників і трудової інтелігенції, яка протиставить себе всім буржуазним партіям та бореться за соціальне й політичне розкріпощення працуючих мас“,—

ця партія зараз має багато ще зусиль прикласти до того, щоби залічити рани, нанесені добою розламу.

Комуністична преса (Ком. Партія Західної України, або КПЗУ)*. Добре поширена комуністична тижнева газета на Зах. Українських землях це — „Світло“. Головною її хвилю було (й є) приміщення великих, у значній мірі академічних статей, що якимось погано потрапляють у ногу з життям. Виходить у Львові тиражем у 5.000 прим. Ввесь час розламових сварок у „Сельробі“ головний вогонь скупчувала проти колишн. воленародовців, підпираючи колишн. сельсоюзників. За платформу такої спілки, як тепер стало ясно, було (й є) однакове розуміння національної політики на терені УСРР, розуміння цілком шумськистське. Зараз по розколі в КПЗУ, що його запровадили Турянський і Васильків, „Світло“, є офіційний орган цієї розкольніцької групи.

Крім „Світла“, за комуністичні (по їхньому напрямку) слід вважати ще „Професійні Вісти“ й „Культура“. „Професійні Вісти“ це тижнева газета лівих профспілкових організацій. Виходить у Львові тиражем у 4.000 прим., що-правда, нерегулярно, „Культура“ — журнал, що виходить що-місяця у Львові. Останніми часами з-за браку коштів вихід його затримується. Позиція цього журналу точнісінько така ж, як і газети „Світло“: орган шумкистського напрямку. Тираж — 1.000 прим.

Крім цих головних політичних угруповань, деяку пресу мають і інші об'єднання й групки. Без сумніву, слід згадати про різних напрямків хлібодсько-петлюрівську, клерикальну та ще до якої міри спеціальну пресу (кооперативну, професійну, наукові видання то-що), як і де-що з фашистівської періодики.

Звертаючись до хлібодського табору, треба згадати в першу чергу центральний орган УНС (Укр. Народний Союз) — „Селянський Прапор“, що виходить у Станиславові. Так це об'єднання на чолі з продавними суб'єктами, Северином Даниловичем та ксьондзом Ільковим, як і його орган, животіють на польські гроші й користуються повною допомогою з боку польських властей. Повнотою стоїть за цілковиту угоду з польською державністю. На тій же власне позиції стоять такі газети, як „Українська Нива“ (виходить у Варшаві на польські гроші з тир. 15.000 прим. при 800-900 передплатниках, на гарному папері і даром розсилається по селах) і „Нарід“ (виходить у Варшаві). Газета напівпетлюрівська, напівундівська. Тираж — 1.000 пр. Впливу ані-якісінського.

Ще 2-3 газетки такого ж хлібодського напрямку виходять по галицьких провінціях. Близько до того стоїть газета „Селянського Союзу“ (націоналістично-куркулівської й уговоної організації) „Селянський Шлях“, що виходить у Холмі.

З фашистівської періодики слід згадати про місячник, що його редагує Дм. Донцов — „Літературно-Науковий Вісник“ та „Смолоскипи“ (журнал фашистівської львівської молоді). Куди лежать політичні симпатії й шляхи цих кол, про те нема чого говорити. Це — табір найчорнішої реакції, що на словах заявляє готовність боротися не тільки що з Рад. республіками, а й, мовляв, з Польщею. І боротися не за що інше, як за великодержавну українську експансію.

З літературних газет виходять — „Літературні Вісті“ й „Вікна“. Остання — лівого, радянськості напрямку, місячна, з тир. у 4.000 пр.

Наприкінці мусимо зауважити, що пресу з радянським ухилом на українських землях під Польщею репрезентовано 9 виданнями

* Мова мовиться, звичайно, про легальну пресу.

з місячним тир. 161.000 пр., 25% якого звичайно підлягає конфіскації. Ці дані дуже цікаві, коли порівняти їх з загальним місячним тиражем усіх українських газет і журналів—від 600 тис. до 650 тисяч примірників.

Звичайно, ми не ставили собі за мету перерахувати в цій статті всі назви української періодики та подати їхні ближчі характеристики—періодвидань, бо українською мовою в сучасній Польщі зараз нараховується понад 60. Треба, звичайно, пам'ятати якісну ціну цій періодиці. Якісний ефект від 90% цих періодвидань без сумніву мізерний, оскільки тільки 1 газета виходить щодня, 2 газети—тричі на тиждень, 1 газ.—2 рази на тиждень, 19 газет—1 раз на тиждень; всі ж останні ще з більшими інтервалами.

А по зати́м ще слід пам'ятати про ту соціяльну службу, що її виконує переважна кількість західно-української преси. Це—посилення проти-радянської акції, поглиблення реакційних настроїв та співділення угоди з польською державністю.

СУЧАСНІ МОЛОДІ ГРАВЕРИ

Серед наших досягнень у ділянці образотворчого мистецтва ми маємо не лише загальний виключний темп його розвитку—кількісний і якісний,—не лише виникнення нових напрямків і шкіл з особливими стилістичними ознаками. Широкий рух нових кадрів кваліфікованих сил стає активний і цікавиться мистецтвом широких мас трудящих, зокрема робітництва численні (130) гуртки робітничих клубів та самоуки, особливо на Донбасі,—на цьому спинимось іншим разом).

Цікаво те, що тут маємо й такі ділянки роботи, які почали і нувати лише за часів післяреволюційних. З таких, перш за все, буде мистецтво гравюри на дереві, що набрало вже широких форм і має великі досягнення, так у Радянській Україні, як і в Радянському Союзі в цілому. Зокрема в цій молодій галузі особливо виразно виявились нові стилістичні особливості, напр., у малярстві то-що.

Гравюра на дереві—це репродуктивне напівремейство, т. зв., ксило-гравюра XIX віку—вже на початку XX-го терпить загибель, не витримавши конкуренції з новими технічними можливостями поліграф-виробництва фото-механичним репродукуванням. І цей час витиснення гравюри, як технічног, напівремейства, момент його явної депресії був поворотний для дальшого (розвитку граверного майстерства. Художники, що зацікавились гравіруванням по дереву, підходять уже до нього як до особливого матеріалу, особливої галузі мистецької роботи з власними багатими й вичерпуючими можливостями передавати творчий задум. Гравюра на дереві набуває сталого місця, як і в часи свого розквіту в минулому—набуває власного художнього обличчя.

Розуміється, не випадково ця галузь так розвинулась у нас, у наших радянських умовах. Безумовно—самі вимоги нашого життя сприяли зростові граверного майстерства з його можливостями до репродукування, це ж допомогло просякнути творчості мистця у найширші маси.

Особливість гравюри, як такого рисунку, що виконується в процесі самого виробництва, де процес між творчістю майстра й його (масовим повторенням)—репродукуванням,—зливо, і споживач одержує від мистця самий оригінал—робить особливо цінний цей засіб. До того—найкраща цинкографійна передача з рисунку є завжди сурогат з оригіналу. Книжкова продукція з її вимогами на гравюру, як один з найдешевших і зв'язаних з набором засобів її оформлення й ілюстрування, має відграти в процесі дальшого зросту гравюри основну роль. В свій час цинковий голод, відсутність технічних можливостей для репродукування в наших друкарнях у 18—22 роках, вигоди експонентні при використанні дерев'яної гравюри частково були тими чинниками, що стимулювали темп розвитку гравюрного майстерства. В 1922 році виникають у РСФРР уже такі визначні майстри, як Фаворський, Кравченко, Купріянов і інші; навколо них групуються молоді сили, серед яких є вже на сьогодні багато талановитих граверів (Падалідин то-що).

Але шаленим темпом зростало це мистецтво в нас, у Радянській Україні. За дуже малий час виникла й посіла визначне місце цілком нова галузь мистецької роботи з певними формальними здобутками та особливостями, багатьма видатними граверами. Ці гравери в своєму майстерстві зростали разом з усією сучасною українською гравюрою, як Налепинська, Падалка та ціла фаланга здібної кваліфікованої молоді. Своїми роботами вони притягли вже до себе виключний інтерес критики й фахівців, як Радянського Союзу, так і за кордоном, особливо після широких своїх виступів на московських виставках „Мистецтва Народів СРСР“ та „Гравюра СРСР за 10 лет“, за кордоном, у всесвітній виставці гравюри у Флоренції й українській—у Брюсселі. Цінне те, що талановита молодь зросла й виховалась, як майстри, у радянських умовах і вже відіграє значну роль в розвитку сучасної української гравюри.

Наша пролетарська громадськість цікавиться й мусить цікавитись—як виховувалась ця молодь, як орієнтується й куди спрямовує вона свою творчу роботу, особливо та, що вийшла з робітничих і незаможницьких кол, і чого вона зараз уже набула. Маючи на увазі ще повернутись до старшої генерації майстрів, (Касіян, Падалка, Налепинська, Плещинський, Усачов, Юнг), зупинимось на характеристиці розвитку й творчої роботи молоді, не претендуючи на вичерпну повноту.

З цього активу, що зарекомендував себе вже виступами на кількох виставках у Києві, Одесі, Харкові, Москві та за кордоном, а також і своєю виробничою практикою, на наш погляд, молоді гравери з Києва та Харкова такі: Рубан О., Довгаль О., Пустовіт Г., Котляревська М., Бланк П., Шаповал Я., Фрадкін Р., Бура В., Зубарев, Дайн, Вовченко та Сахновська.

Той успіх, якого зазнали праці цих молодих граверів у Москві, зайвий раз доводить, що з них росте надійна й кваліфікована зміна. Бо творчість цих граверів була демонстрована поруч з кращими майстрами СРСР. Музей Мистецтв у Москві придбав багато речей до свого граверного кабінету, також дещо придбала й Галерея Українсько-радянського Мистецтва. Ясно—молодим граверам треба багато ще вчитись і працювати, але певні здобутки цієї молоді вже можна й треба констатувати.

Характеризуючи творчість цих граверів у цілому, зазначаємо, як і для цілої сучасної української гравюри з її основними характерними представниками—Касіян, Налепинська, Падалка—пошану до матеріалу, урахування його властивостей, але без заглиблення в техніцизм, що характерно, напр., для московської школи графіків (Фаворського). Також констатуємо особливу увагу до композиційної будови своїх речей, до урівноваження чорного з білим та шукання виразної й гострої форми, де граверний молодняк намагається використовувати сучасне західне модерне мистецтво, досягнення минулого та стару українську гравюру.

Один з найбільш дозрілих майстрів серед молодих граверів—Рубан О. Я.; він широко вже відомий своїми різноманітними гравюрами, що так технічно виконує їх, так майстерно закінчує. Перебуваючи багато років у майстерні проф. М. Бойчука (Київ), Рубан захопився ще з 1922 року гравюрою; спочатку він працював на подовжній дошці, а далі перейшов і на торцову,—тут він розвинувся вже повно, як майстер. Одержавши загальну художню культурність, працюючи за фахом у Налепинської (майстерня гравюри), Рубан за кілька років набув технічного уміння й певних прийомів. Характерним для нього є книжний

ухил у роботі, установка на оформлення книжки, а не станкову гравюру. Такий цінний нахил його до книги виявився зокрема і в його дипломній праці, при закінченні художнього інституту, відомій збірці кольорових гравюр для дитячої книжки Перші самостійні його спроби оформлення книжки найшли вже своє визнання. Рубан виконав обгортки альманаху „Західної України“, „Літературних пародій“ і інш. Він ілюстрував „Над Дністром“ Яблуненка й багато інших книжок. Загалом—у ньому безумовно ми матимемо не аби якого ілюстратора книжки, гравера з досконалою технікою й цікавими формальними прийомами. Негативне в Рубана це те, що він надто заглиблюється й захоплюється технічними моментами в виконанні своїх гравюр.

В протилежність Рубанові, що працює виключно в деревориту, майстер Пустовійт емоціональніший, має особливий нахил до літографії та широкого підфарбленого рисунку. Зацікавившись змалку мистецтвом і перебуваючи в глухому селі, Пустовійтові довелося зустріти книжки з працями Нарбута Т., Бойчука, Лозовського,—вони його й спокусили тоді на шлях графічного мистецтва. Вчився Пустовійт у кількох художників. З його праць особливо цікаві, останні, що демонструються зараз на виставці „10 років Жовтня“ в Києві та демонструвались на минулій виставці „Мистецький Київ—Західній Україні“, теж у Києві, де є багато чутко зроблених зарисовок робітничих процесів. Але в них поруч з певною безпосередністю та майстерством де-не-де чувається певна манерність. Очевидно, певну роль в цьому відіграє захоплення Пустовійта працями німецьких експресіоністів та деяких руських рисувальщиків (Купріянов та інш.). Найудаліші його речі „Жнива“ (рисунок пером) та „Грузики“ (кольоровий олівець).

Але найбільшою безпосередністю з усієї фаланги молоді відрізняється Довгаль О., що притягнув до себе своїми працями таку увагу московської мистецької критики. Широка трактовка шукання передачі фактури матеріалу, сміливі формальні розрішення з нахилом до примітиву є характерні риси його творів. Найбільше Довгаль працює, як гравер, користуючись лінолеумом. З цих численних його, особливо розфарблених гравюр, можна відзначити „У гостях“ та інш. Він захоплюється лубком, зокрема українським, і виразно це позначається на всій його творчій роботі. „В Музеї етнографічні ходжу з найбільшою охотою, ніж у будь які інші“,—повторює часто Довгаль. Вчився він у художників Єрмілова, Шаронова, але оформився найбільше, як майстер у майстерні Падалки, сильні впливи якого й відчуваються в його роботі та прийомах. З праць у другому матеріалі—в літографії, цікаві Довгалеві „Червоногвардійці“, придбані до Музею Мистецтв у Москві. Загалом це ще не цілком зформований мистець, але вже з виявленими значними можливостями.

Зі школи Падалки вийшла й Котляревська М. з її симпатичними гравюрами, переважно також у лінолеумі, з намаганням оволодіти революційним сюжетом („Повстанці“ й т. інш.). Характерне для її гравюр, це—оперування великими площинами чорного й білого (напр. „Музики“), площинне трактування, як і в Довгала, та робота майже виключно на подовжній дошці. В торцовій гравюрі Котляревська працює мало. В її роботах ми не знайдемо зовнішньої віртуозності й технічного майстерства, але вони підкупають своїм широким підходом та безпосередньою трактовкою. Незабаром мають вийти накладом ДВУ три дитячі книжечки, ілюстровані нею, якими вона починає свою роботу вже в реальному виробництві. Близько Котляревської стоїть і Фрідкин, з сильно виявленою національною стихією та Бланк,—деякі праці його відомі зокрема з наших журналів („Всесвіт“ то-що). З решти

молоди слід зазначити ще Буру В., яка працює в літографії, Зубарева, Лебедєву, Шаповала та Сахновську (з деякими впливами московської ксилографічної школи).

Ці молоді сили, що спрямовують свою мистецьку роботу на ув'язку з виробництвом із життєвими вимогами, з продукцією, що має масове призначення, повинні зустріти з боку наших організацій, зокрема видавництв (ДВУ, Книгоспілки й інш.) усяку підтримку й реальну можливість прикласти свої сили й уміння саме такого оформлення в поліграфічній продукції.

Загалом—наша молодь ще в процесі учоби, засвоєння й набування певних технічних і формальних передумов для своєї дальшої фахової праці. В процесі своєї учоби, набування кваліфікації вона часто ще приймає, поруч з позитивними, цінними сторонами в роботі старших майстрів та студіюванням минулого, іноді й негативні та шкідливі впливи. І тут вона потребує максимального критицизму на минуле й сучасне, на свою власну роботу та дальше настирливе шукання мистецтва, що формою й змістом відповідало б новому класу. Цього чекають від молодих граверів маси робітництва й селянства, що вперше пробуджуються до свідомого культурного життя та беруться до розв'язання завдань культурної революції.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

ДІЕГО РІВЕРА

Про мексиканського художника Дієго Рівера багато вже писали в закордонній пресі, зокрема дещо й у нас. Своїми роботами, особливо фресковим розписом будинку Міністерства Освіти в м. Мексика, можна сказати, що він уже увійшов в історію зростаючого пролетарського мистецтва. Зокрема дещо, але не в такій мірі, якої безумовно заслуговує творчість цього близького нам художника, було вже про роботу т. Рівера і в пресі Радянського Союзу („Прожектор“ ч. 24, за 1927 р. „Красная Нива“ ч. 37 за 1924 р. й ін.). Але характер цих заміток з одноманітним і дуже обмеженим ілюстративним матеріалом звичайно не характеризує в належній мірі цього видатного художника-комуніста, з творчістю якого мусять ознайомитись як-найширші кола пролетарської громадськості нашого Союзу. Тов. Дієго зараз у Москві; він має незабаром розпочати роботу над великою фрескою для Музею Червоної Армії. Нашій марксистській критиці слід би висвітлити його роботу, що нею він притягнув уже до себе широку увагу.

Автор цих рядків мав нагоду особисто бачитися з тов. Дієго Ріверою в Москві. Він дуже цікавиться мистецтвом радянської України, — частково знає його в минулому, знає і сучасне, звичайно — з небагатьох друкованих матеріалів. Цікава робота т. Дієго взагалі являє собою виключний інтерес для українського радянського мистецтва, зокрема тим, що його підходи в роботі майже ідентичні з роботою наших, т. зв. монументалістів, що набрали в наших умовах форм такого широкого руху.

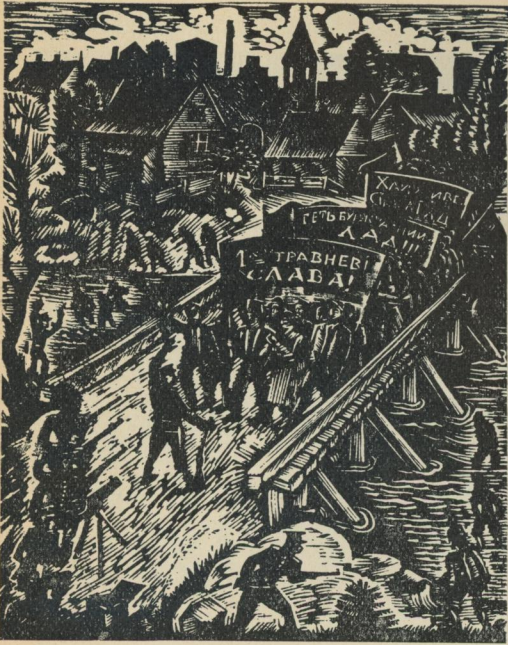
Ми не будемо докладно спинятись на його біографії (дещо є в статті Ернестіни Еванс, — „Прожектор“ ч. 24 за 1927 рік) лише коротенько зазначимо основні моменти, і зупинимось більше на самій характеристиці творчої роботи художника.

Дієго Рівера народився в ідійській столиці Гуагуато, але, переїхавши з батьками до м. Мексика, він вступав тут 8-ми років до Підготовчої школи. Вже тоді Дієго виявив нахил до малювання. Перейшовши згодом до Художньої школи й перебувши там до 2-х років, Дієго їде до західної Європи, спочатку до Іспанії, далі переїздить до Італії, де він блукає коло 3 років, додивляючись величезного й багатого матеріалу, що його дає спадщина, захована по музеях, та зокрема пам'ятки мистецтва, що там зберіглися. Нарешті, він зупиняється в Парижі, де багато працює, як і підчас своєї подорожі; захопившись кубізмом, студіюючи Сезана, Дерена,

Пікасо, Ренуара, й інш., що своєю зокрема аналітичною й експериментальною роботою багато допомогли йому опанувати й зрозуміти архітектоничні й композиційні принципи монументального малярства, допомогли набутти певних технічних прийомів та загальну кваліфікацію. Ще підчас свого перебування в Італії, він захопився строгістю й композиційною цілістю в роботах старих майстрів, особливо Італії та Візантії. Глибокий вплив зробило на нього нове модерне французьке мистецтво, певні технічні досягнення якого він цинив дуже високо. Так виховувався він як майстер, студіюючи й опановуючи такий широкий і різноманітний матеріал, уперто набуваючи певної мистецької культурності протягом 14 років свого перебування в Західній Європі, поки не винайшов свого власного шляху. Уважно додивлявся він і цинив народне мистецтво, зокрема свої батьківщини, де в творчості пригноблених індійських мас зберіглися, особливо в гончарстві, плетінні й ткацтві певні, цінні художні традиції. Поруч з його розвитком — художнім і ідеологічним — зростав у ньому й революціонер. Дієго Рівера прийшов до комунізму, він був і є один з організаторів комуністичної партії Мексики та активний член Комінтерну.

Повернувшись на батьківщину, він віддався революційній й творчій роботі, зростаючи як художник лише при Хозе Васконселосі, міністрі освіти при Обрегоні, який дозволив використати стіни громадських будівель для розпису художникам. Коло 30 художників жваво взялись до роботи. Тоді ж К. Ороско розробляв свої сагіричні панно-фрески, змістом гостро висміюючи всі засади буржуазного устрою (на стінах підготовчої школи), а Рівера одержав для розпису великий будинок Міністерства Освіти, розпочав його 1922 року, і вкрив фресками низу доверху. Тут уперше була для нього можливість у такому широкому масштабі виявити свої художні потенції й здійснити свої давні думки.

Ця грандіозна робота й є поки що найбільше досягнення його творчості. На цих фресках він представив у синтетичних образах усю історію Мексиканського народу „життя, побут і труд“ його визискування капіталістами, наростання класової свідомості та народніх борців, що лягли в боротьбі (Запату, Филипо-Кирило та інш.). Зрозуміло — як була зустрінута реакційною буржуазією ця робота Дієго та Ороско. Неодноразно їм доводилось захищати її від буржуазних фашистських молодчиків. У цій

О. Рубан

Ілюстрація

О. Сахновська

Читають газету

М. Фрадкін

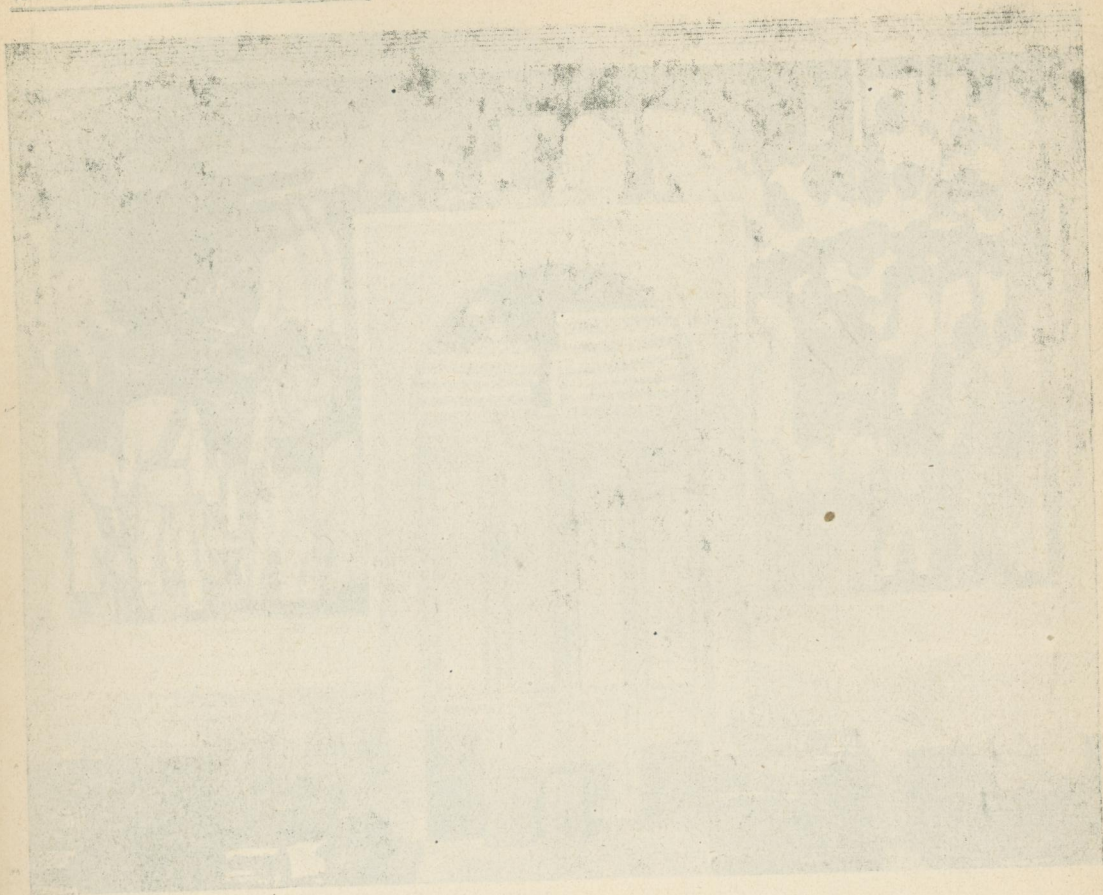
Ілюстрація

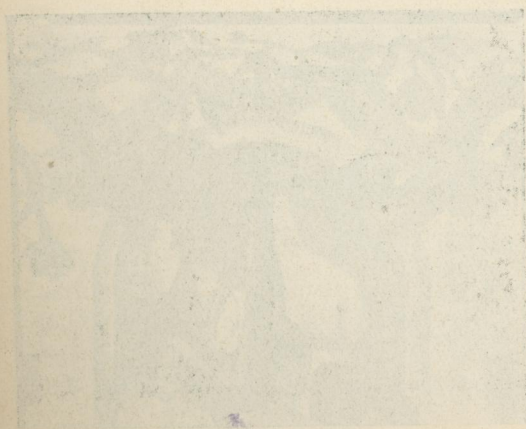
Як. Шаповал

Безпритульні

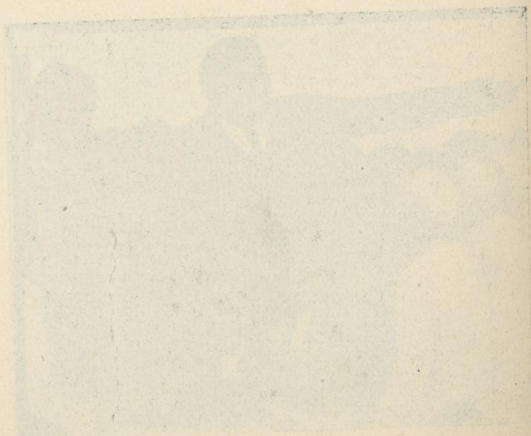
Micro Pigeon (Pouter)

(Pouter Pigeon)

(Pouter Pigeon)

(Pouter Pigeon)

роботі повністю розгорнулася й творчість художника, і виявилася вся попередня серйозна школа, яку він пройшов. Зроблені за короткий терм н з певним підйомом ці фрески, своїм широким змістом могли бути створені лише в плані монументально-синтетичному, що вимагало оволодіння певними формальними й технічними прийомами, які заховували в собі кращі часи розквіту монументального малярства. Виконання такої роботи вимагало колосальної праці, великої й аналітичної роботи та глибокого вивчення всіх можливостей і живописних прийомів, та високого знання матеріалу. З окремих композицій (звичайно, оскільки можливо скласти про них уявлення по фото матеріалу), як особливо цікаві можна зазначити „Мітинг“, „Обір землі“ та низку деталей у сценах робітничих процесів. Зокрема треба підкреслити глибоку реальність усіх його творів, коли звичайно під реальністю розуміти не лише більш чи менш вірну до фотографічності передачу суб'єктивно вибраних епізодів та сцен або окремих осіб. Подібно „Луїдітам“ Бела Утіца—відомого венгерського художника, центральна проблема тут була не виображення суб'єктивно вибраних окремих епізодів, а спроба подати широко задуману синтетичну картину з певною соціальною змістовністю. Є тут і певна екзотика, є дещо від Гогена, деякі речі зроблено просто настіп.

В чому основні характерні риси шляху, що ним іде Дієго Рівера? Які проблеми цікавили й цікавлять його найбільше та де зосереджується основна тенденція його художньої творчості? Можна тут прямо сказати, що подібно Белу Утіцу, Дієго Рівера цікавили й цікавлять: проблема форми й нового змісту з класового, соціологічного погляду—як основне—і далі: проблема взаємовідношення живописи з іншими ділянками образотворчого мистецтва, зокрема—архитектура та проблема монументального мистецтва, з його композиційною будовою. Цьому всьому Дієго Рівера присвятив усю свою увагу. У свій час перед Ріверою гостро стала проблема нового змісту, а в зв'язку з цим і шукання форм, у яких цей новий зміст міг би бути виявлений. Його перебування в Парижі, студювання кубізму й модерного мистецтва, де намічався перехід від анархічних дрібно-буржуазних форм до більш організо-

ваних форм, висунутих промисловим капіталізмом, його тенденціями технічного розвитку—в плані аналітичному полегшили Дієго завдання, на яке він скерував усю тенденцію свого розвитку—проблему монументального синтезу.

Дієго вважає, що мистецтво нового класу мусить перейти від індивідуалістичних випадкових прийомів, від легкої суб'єктивної емоційальної композиції дрібно-буржуазної доби до строгого, об'єктивного, синтетичного мистецтва, оскільки лише в таких формах і в такому плані можна буде виявити новий широкий соціальний зміст та обслужити новий колектив.

Цікаве й те, що сам Дієго Рівера багато працює як художник, не зупиняється на здобутих уже досягненнях, не канонізує їх, а шукає нових можливостей і шляхів—і це забезпечує йому живість роботи й надалі. Про це каже установка всієї його школи з різноманітним матеріалом, яким вона цікавиться та її експериментальна та фахова робота. Зокрема з останніх праць (експериментального характеру), які довелося бачити на фотографіях у т. Рівери, можна зазначити т. зв. „Селянське гасло“.

Серйозне й дуже цікаве питання—як виникло в різних, не зв'язаних ніяк між собою місцях, мистецтво, що не лише загальними підходами, а навіть і самою трактовкою дуже близьке, а іноді майже ідентичне. Це питання частково порушив зокрема в своїй статті Я. Тугендхольд (див. „Печать і Революція“ кн. 8 за 1927 р.) про виставку Мистецтва Народів СРСР, де „зустрілись“ наші монументалісти з сучасними мистцями Радянської Грузії (Лада Гудішвілі, Ніко Пиромсанишвілі), зупиняючись на шляхах розвитку національно-революційного мистецтва, та А. Альф у статті „Жовтень і мистецтво України“ (див. „Нове Мистецтво“ ч. 1 за 1928 рік). Але на це питання треба окремо висловлюватися. Хотілося б лише тут застерегти від занадто „скороспілих“ і поверхових висновків.

Звичайно, фрески Рівери, ці досягнення революційного мистецтва Мексики, буржуазія може ще зруйнувати знищити, але це вже не зупинить зросту молодого революційного мистецтва, що твориться в різних частинах всесвіту.

Є. Холостенко.

БІЛОРУСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ В БУДИНКУ ЛІТЕРАТУРИ ім. БЛАКИТНОГО

Група білоруських письменників літературної організації „Польмя“—Янка Купала, Якуб Колас, Цішка Гартни, Міхась Зарезькі та Міхась Чарот, що приїхали до Харкова з метою „зав'язати найтісніші зв'язки з українською літературою, виступили 10-го лютого в Будинку Літератури ім. Блакитного на товариський вечір із своїми творами.

Відомий білоруський прозаїк Ц. Гартни познайомив аудиторію з етапами розвитку білоруської літератури, зупинившись на більш характерних її представниках, починаючи з перших проявів національної літератури на початку XIX-го століття.

Першого твору білоруською мовою було написано невідомим автором „Енеїда на виворот“. Потім з'являється поема „Тарас на Парнасі“, написана колективно студентами Горської сільсько-господарчої школи. Колоритною фігурою на початках білоруської літератури був шляхтич з походження Дунін Марцінкевич. Далі виступав Францішек Богушевич, на творчості якого яскраво відбилися ідеї народництва. Спочатку студент Петербурзького університету, Францішек Богушевич бере безпосередню участь у революційному русі—в повстанні 1863 року.

Соціальними мотивами творчість Францішка Богушевича нагадує Некрасова. Поезії його були видруковані за кордоном.

80-ті роки дають цілу низку видатних поетів, у творчості яких відбилися соціальні прагнення того часу.

В 1905 році разом з революційним підйомом у широких розмовах починає розвиватись і білоруська література. До літератури стає цілий шерег революційних письменників. Не було жодного письменника білоруського, що не брав би участі в політичній роботі. Навкруги газети „Наша ніва“ гуртувалися такі письменники, як Янка Купала, Якуб Колас та ін., що прийшли до літератури із села й принесли до неї нові мотиви—перший вірш Янки Купала й оспівував білоруського селянина та його тяжку працю.

Жовтнева революція відкрила широкі перспективи для розвитку білоруської літератури, але перші роки 17, 18 і 19-й були для Білорусі особливо несприятливі—це були роки окупаційні і їх доводиться майже викреслити з історії культурного розвитку.

Лише з осені 21-го року починається буйний розквіт культурного життя Білорусі. Навкруги газети „Польмя“ гуртуються літературні сили, викристалізовується перша літературна організація „Маладняк“.

Зараз літературні сили Білорусі об'єднані в чотирьох літорганізаціях: „Маладняк“, „Узвишша“ (об'єднує групу письменників, що вийшли з „Маладняка“ і своїми ідеологічними устремліннями наближаються до колишн. „Ванліте“), „Літературна Комуна“, „Польмя“. Засноване кілька місяців тому, „Польмя“ об'єднало визначні літературні сили Білорусі. До цієї організації увійшли народні поети Якуб Колас, Янка Купала, Міхась Зарецькі, Міхась Чарот та інші.

Одне з основних завдань—літорганізація „Польмя“ ставить ознайомлення широких мас Білорусі й інших радянських республік з білоруською літературою, організовує виїзди на провінцію—та за межі Білорусі. Один з таких виїздів і є теперішній приїзд до столиці УСРР—Харкова.

Після доповіді Цішки Гартного білоруські письменники зачитали свої твори. По закінченні літературної частини відбувся концерт, у якому взяли участь артисти державної опери.

Виступ білоруських письменників, а також окремі моменти виступу було заснято на кіноплівку Т-вом ВУРАДІС.

ВСЕБІЛОРУСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ „МАЛАДНЯКА“.

15—18 жовтня цього року в Менську відбувалася Всебілоруська конференція об'єднання поетів і письменників „Маладняк“, виникнення якого на Білорусі припадає на 1923 рік.

Багато славних сторінок записано „Маладняком“ в історію новітньої білоруської літератури, багато молодих здібностей виховав Маладняк у своїх лавах за час свого існування. Протягом всієї своєї історії „Ма-

ладняк“ відігравав і відіграє роль організатора нових творчих сил Радянської Білорусі.

Скликання Всебілоруської Конференції Маладняка (числом другої, перший з їзд Маладняка відбувався 1925 р.), трипало якраз на той час, коли Маладняк, після важкої організаційної кризи в роботі, що назривалася протягом 27 року,—знов з молодняківською енергією широко взявся за працю, поставивши перед собою завдання: через організаційне посилення своїх лав—уперто змагатися за створення білоруської пролетарської літератури, стати справжньою пролетарською організацією, ув'язуючи свою творчу й виховаччу роботу з політичною та громадською працею комуністичної партії й комсомолу, з життям робітників та селян.

Вітаючи конференцію, завідувач Відділу Друку ЦК КП(б)У тов. А. Сянькевіч від імені Центрального Комітету компартії Радянської Білорусі зазначив, що в теперішній період, коли питанням культурної революції надається великого значіння, література й мистецтво повинні зайняти поважне місце. Літературне об'єднання поетів і письменників Маладняк виросло на хвилях жовтневої революції й відіграло велику роль в історії нашого культурного життя. Ясно, що партія не могла пройти повз це важливе питання. Маладняк із перших днів свого існування відбивав у своїх творах процес створення білоруської державності, білоруської економіки, білоруської культури. Поряд з цим розвитком велася боротьба і в самому Маладняку. Йому довелося змагатися за суцільність своєї ідеології, за свої пролетарські позиції. Диференція не лише не послабилася, але ще більше загартувала пролетарську монолітність Маладняка.

В далішій роботі перед Маладняком стоять завдання: вести тісний зв'язок з робітниками й селянами, звернути більшу увагу на поповнення своїх лав, своїх творчих кадрів з фабрик і заводів, налагодити тісний зв'язок з літорганізаціями РСФРР, України та інших радянських республік,—з цього зв'язку черпати нові сили для своєї творчості, для дальшого руху вперед.

Доповідач тов. Галавач, на питанні про сучасне становище в Маладнякові й перспективах дальшого розвитку, виявивши повну картину кризи об'єднання, що була в 27 році,—теперішнє становище Маладняка характеризує так: організація Маладняк через кризу не померла й не розпалася, як про це доводилося чути зі сторінок московського друку. Маладняк має під собою міцний ґрунт для свого дальшого розвитку. Об'єднує тепер Маладняк до 60 членів, що входять до окружних філій (Менська—30 чоловіків, Аршанська—6, Вітебська—7, Могилівська—5, Бобруйська—6, Полоцька—2 чол., Гомельська—1 чол.) Навколо Маладняка організовується сітка студій та літературних гуртків з ім'ям „Маладняка“.

Далішні завдання Маладняка—казав доповідач—поглиблення та висвітлення своєї

пролетарської суті в літературі, виявлення літературних сил. Маладняк, як організація пролетарських письменників, повинна об'єднувати в своїх лавах письменників з певним класовим напрямком, повинна підвищувати якість своєї продукції, поширювати виховачу працю, зміцнювати марксистську критику. Од виконання цих завдань залежать наші перспективи.

Керовники окружних філій інформували конференцію про пророблену філіями роботу.

Конференція, після довгих суперечок по доповіді, ухвалила резолюцію, що в ній вважає за необхідне для сприятливої діяльності Маладняка—встановлення більшого зв'язку з філіями, боротьбу за свідому дисципліну, за налагодження членської згуртованості.

Головна увага об'єднання мусить бути скерована на творчу роботу: підвищення якості літературної продукції кожного маладніківця. Та разом з тим Маладняк повинен брати безпосередню участь у громадській роботі, провадити працю по виявленню нових літературних сил з робітників та селян.

Відносини Маладняка до інших літературних організацій, що існують на Білорусі мусять бути об'єктивні й тактовні, завжди виходячи з ідеологічної платформи об'єднання. Запад видавничої діяльності Маладняка звернув на себе увагу конференції, і вона доручила центральному бюро опрацювати питання про створення власного видавництва.

З великою доповіддю про становище сучасної білоруської літератури на конференції Маладняка виступив білоруський культурний діяч, завідувач відділу друку ЦК КП(б)Б тов. Сянькевіч.

Коли оглянути той шлях, що його пройшов „Маладняк“, то не можна не зупинитися на боротьбі, яку „Маладняк“ провів зі старими письменниками-відродженцями.

Жовтень здійснив бажання трудящих мас Білорусі—вони діждалися національно-соціального визволення. Не зважаючи на це, традиції „адрадженізму“ жили в значній частині білоруської інтелігенції та її співців. „Адрадженізм“ не лише перестав бути передовою ідеєю,—він став реакційною ідеєю. Звідси починається боротьба з „адрадженізмом“ і в житті і в літературі. І треба сказати, що цю подвійну задачу—задачу зм'якшення завоювань Жовтня, з одного боку, і підштовхування старих письменників до переходу на нові рейки—з другого боку, Маладняк виконав. Маладняк починає посідати все більше місця так у літературі, як і в громадському житті. Він виховує десятки талановитих митців слова, навколо Маладняка гуртуються сотні учнівської та сількорівської молоді. Він широко одчиняє двері молодим силам з робітничих і селянських кол.

Спочатку йшло все добре, доки можна було обмежуватися безсоюзною лірикою,

загальними виспівуваннями революції, коли час потребував більш агітки, плакату, ніж мистецького відбивання тих чи інших сторін літературного бурхливого життя.

Перехід на мирну працю, зріст культури взагалі й піднесення культурного рівня працюючих мас, поставили нові завдання й перед літературою. Од революційної лірики треба було перейти до мистецького виявлення та оформлення всіх сторін нового життя. Маладняк став перед завданням перебудовання своїх методів праці.

Тут і починається те, що звикли називати „кризою“ в Маладнякові. Ця криза полягала в тому, що Маладняк не здолав своєчасно пристосувати методи й форми своєї роботи до нових вимог часу.

З Маладняка виходить спочатку група письменників, що організовує літературне об'єднання „Узвишша“.

Що являє собою Узвишша в цілому? Ідеологію яких груп або класів воно виявляє? На нашу думку, Узвишша в своїй більшості виявляє ідеологію нашого селянства та тих шарів радянської інтелігенції, що тісно зв'язані з селянством; і не можна, взагалі невірнo дивитися на Узвишша, як на ворожу нам групу.

Ми повинні ставитися до неї так само, як і до тієї інтелігенції, яка ще не зовсім просякнута пролетарською ідеологією, але стоїть на нашій радянській платформі й щиро з нами працює.

За те, що основна група письменників є селянська група, говорить і художня творчість Узвишша. Та ж невпевненість у настроях—перескакування від нестримного оптимізму до найглибшого песимізму, часом протиставлення села місту, виявлення деякими одиницями з Узвишша куркульських настроїв. З цими куркульськими настроями треба вести рішучу боротьбу.

В останні часи літературне життя збагатилося ще двома групами: „Польмя“ і „Літературна Комуна“. „Польмя“ є об'єднання старих наших нівців* та групи колишніх „маладняківців“. Перехід таких товаришів, як Чарот, Зарецькі—пояснюється тим, що вони, завантажені іншою роботою, не могли віддатися керуванню Маладняком, а відповідальність за все те, що робилося в Маладняку, покладалася на них. Оскільки наші старі літератори в значній мірі позбулися своїх „адрадженських“ ілюзій, остільки це об'єднання частини маладняківців зі старими нашими літераторами є позитивний факт у нашому літературному житті. „Польмя“ за своєю ідеологією є найближча група до Маладняка.

Група „Літературна Комуна“—організація молода. Видала перший номер часопису—береться до творення літератури, виходячи з тези, що мистецтво є не лише розуміння життя, але й будівництво життя, іде під

* „Нашанівці“—група письменників, що об'єднувалися навколо часопису „Наша Ніва“ (виходив до революції).

гаслом революції мови. Як подолає група поставлені собі завдання—побачимо далі.

Врешті треба спинитися на дальших шляхах Маладняка. Не зважаючи на тяжку кризу, Маладняк в основному все ж є міцна організація. Основне ядро Маладняка здорове, пролетарське. Маладняківці повинні головним чином працювати над собою, працювати над своїм вихованням взагалі, над мистецькою одшліфовкою своїх творів. Маладняківці повинні дати справжню художню творчість.

На Маладняк покладається найважливіше завдання боротьби за пролетарську літературу, створення цієї літератури. Це ми можемо досягнути за допомогою сталої марксистської критики. Та її в нас нема. Маладняк повинен виховати в своїх лавах критиків-марксистів.

По доповіді розгорівся живий обмін думками. А в резолюції поруч з оцінкою кожної з організацій радянської Білорусі, конференція відзначила, що Маладняк, вийшовши з затишної кризи, лишається на старих позиціях творення пролетарської літератури та тісного зв'язку з широкими пролетарськими й селянськими масами.

Разом з тим завдання Маладняка—змагтися за гегемонію пролетарської літератури.

На цій же конференції Маладняк, зазначаючи відсутність принципових розходжень між Маладняком і Всесоюзною Асоціацією Пролетарських письменників (ВАПП), виходячи з потреби встановлення єдиного фронту пролетарської літератури всіх Союзних Республік, ухвалив вступити в лави ВАППу, забезпечивши представництво в його керівних органах—з одного боку, а з другого—конференція відзначила, що один з основних недостатків у праці ВАППу—була мала увага до національних літератур СРСР (зокрема до білоруської літератури). Конференція доручила правлінню ВАППа забезпечити представництво Маладняка в Білоруській секції в Міжнародному бюро революційної літератури.

До складу нового центрального бюро Маладняка конференція обрала т.т. П. Галавач (Менськ), Я. Лімановський (Менськ), В. Каваль (Менськ), Ю. Гаврук (Орша), Я. Мазуркевич (Вітебськ), Р. Линьков (Бобруйськ), Вечар (Орша). На кандидатів т.т.: Іл. Барашка (Менськ) і Я. Бобрик (Менськ).

До складу редакції центрального органу об'єднання—журналу „Маладняк“ увійшли: Галавач, Лімановський, Звонак, Моркавка і Каваль.

Конференція одержала привітання од „Молодняка“ українського, ВУСППу, ВАППу, „Полымя“ та інш.

Під час конференції було влаштовано виставку маладняківської творчості: періодика „Маладняка“, альманахи, а так само виставку творчості братньої організації—„Молодняка“ України.

Конференцією Маладняк поклав основу дальшого періоду свого існування—періоду,

який можна характеризувати боротьбою за оволодіння білоруською пролетарською літературою, за втягнення в будівництво нових письменницьких кадрів з робітничих мас, за створення об'єктивної марксистської критики, за створення єдиного фронту пролетарських письменників.

Практична праця членів Маладняка в цій періоді заповнить чисту, сьогодні розгорнуту сторінку історії одного з найстаріших літературних об'єднань Радянської Білорусі.

Менськ.

Іл. Барашка.

У БІЛОРУСЬКОМУ „МАЛАДНЯКУ“

У лютому, після закриття конференції, відбувся перший пленум новообраного Центрального Бюро. На пленумі на голову ЦБ обрали П. Галавача. На відповід. секретаря об'єднання—Я. Лімановського, на завідувача критично-дослідчого відділу—Ю. Гаврука, на завід. організаційного відділу Іл. Барашка. До секретаріату „Маладняка“ обрано тов. тов.: П. Галавача, В. Каваль та Я. Лімановського.

У видавництві „Маладняка“ за останній час вийшли друком: збірка оповідань Ал. Дудара—„Марсальєза“, збірка перекладів з західно-європейських мов: Ю. Гаврука, Квсткі з чужих пальов“ і „Садовник“ Р. Тагора в перекладі з англійської мови А. Мардзівіаки.

Член Маладняка М. Ніканович здав до БДВ нову збірку оповідань.

Маладняківець Іл. Барашка здав до видавництва повість „Дар за дар“ (Рыгор Галота).

Член Маладняка поет С. Шушкевич працює над поемою „Барис Савінков“.

Виходить з друку в виданні БДВ збірка віршів Арк. Моркавки.

Незабаром у видавництві „Маладняк“ виходить друком збірка оповідань Р. Линькова.

Мик. Хведаровіч працює над циклом віршів „З былых паходав“.

Член Маладняка Р. Мурашка написав повість „У їхнем доме“ (почав друкувати в журн. „Маладняк“ № 2, 1928 р.).

Молодняківка поетеса Євг. Пфляумбам готує до друку збірку нових поезій, що має вийти в виданні БДВ.

Вітебська філія Маладняка здала до друку новий альманах (числом третій) творчості вітебських маладняківців.

Менська філія „Маладняка“ ухвалила зробити влітку 1928 р. екскурсії маладняківців до Москви та Харкова.

Вета.

ДО ЮВІЛЕЮ МАКСИМА ГОРЬКОГО

(29 березня 1928 року).

В зв'язку з ювілеєм письменника в Москві утворено „Громадський Комітет по організації ювілею М. Горького“ (під головуванням М. Бухарина). В листі, видрукованому недавно в „Правді“, цей Комітет каже:

„Володимир Ілліч сам назвав Горького пролетарським письменником, запевняв за

ним це високе звання поза всякими сумнівами.

Через умови свого тяжкого дитинства, свого пролетарського бродячого життя в молодості, своїм яскравим революційним настроєм, що переважав завжди в його виступах та творах; своїм неухильним шляхом до визнання за центральну, героїчну фігуру нашого часу свідомого робітника та за центральне явище нашого революційно-культурного руху—завод, своїми тісними безпосередніми зв'язками з соціал-демократичною партією в її більшовицькій частині, а потім з партією комуністичною,—Горький без сумніву є велика художня постать, міцно вправлена історією в рядці пролетарської революції. Ювілей Горького, що знаменує собою десятки літ бурхливого протесту проти суспільного зла, в той же час повний служенню соціалізму, відзначених першорядним художнім обдарованням, є велике свято для пролетаріату, для його партії, для створеної ним радянської влади та для всієї нашої країни.

Будучи натурою художньою, надто вражливою, Горький у тих чи інших випадках міг розходитися з основним рухом партії, робити окремі помилки, хворіти на нерозуміння тих чи інших актів та явищ в історії нашої революції. Подібні окремі невірні кроки ніколи не заставляли Володимира Ілліча сумніватися в корінній та нерозривній спайці великого письменника з авангардом робітничого руху; так і вся наша революційно-громадська думка не стане зупинятися на тих окремих, у загальному підсумкові таких, що не мали рішучого значіння, хитаннях, та відзначить ту велетенську допомогу, що її талант, темперамент та активність Олексія Максимовича принесли революційному рухові.

Ювілей застав Горького в визначній смузі його творчості та його політичного самовизначення. З величезним спокоєм та мудрістю, підводячи підсумок необ'ємного шляху свого життя, пише тепер Горький свої широкі, художні, культурно-історичні полотна.

В теперішній час з далекого півдня, куди загнала його од його народу тяжка хвороба, Горький з напруженою увагою та теплою любов'ю слідкує за роботою, що проходить у переродженій революцією країні, порівнює з тим, що відбувається на заході, й ці його спостереження зміцнили, як ніколи, віру його в правдивість шляхів комуністичної партії, шляхів, роз'яснених та вказаних наперед його другом—Лениним.

З повною одвертістю, з необмеженою сміливістю Горький, що живе в буржуазному оточенні, в цілій низці листів і статтів прилюдно висловлює своє захоплення господарчим і культурним будівництвом нашої країни, свою повну солідарність у всіх пунктах зі світоглядом і політикою нашої партії. Він тоном обурення та призирає кидая в лице буржуазії найгірші обвинувачення.

Горький і тепер близький нам, він рідний нам у такій же мірі, як і в найяскравіший

момент його революційного єднання з нашою партією.

Надзвичайно важливим мусить стати вплив Горького, іменно як великого літератора на нову революційну пролетарську літературу, що бурхливо розвивається у нас. Горький слідкує за нею з гідною подиву увагою. Ціла низка наших письменників, часом початківців, одержує від нього листи, що підбадьорюють, або ганяють, що дають цінні вказівки. Вся наша література, що йде під прапором революції, визнає Горького за свого природного і високо обдарованого вождя й учителя.

Пролетаріат союзу, його пролетарські письменники, робітники, а також і всі громадяни взнали про приїзд Максима Горького до своєї вітчизни в близькому майбутньому. З високою пошаною та гарячою любов'ю прийме країна свого рідного письменника-художника, що був так довго одірваний од неї хворістю. Перед лицем культурної революції побачення багато-мільйонної радянської суспільності з Максимом Горьким стане за подію, зв'язану з глибокими й значними переживаннями.

На Україні до ювілею М. Горького в-во „Пролетарий“ видало українською мовою твори письменника—„Мати“, „Мої університети“, „Хома Гордєєв“, „Діло Артамонових“.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

Нижче передруковуємо з №-ра „Комуніста“ за 29/І листа т. М. Хвильового, надісланого ним з Відня, де він нині лікується. „Комуніст“ у редакційній примітці зазначає, що цей лист є початком перегляду т. Хвильовим, що довгий час вів боротьбу проти лінії партії в національній справі та на літературному фронті, своїх попередніх помилкових поглядів та націоналістичних збочень.

Редакція.

Шановний товаришу редакторе!

Прошу вас умістити в однім із ближчих №№ Центрального Органу нашої партії цього мого листа.

В лютевих числах „Комуніста“ (№№ 30, 31, 32 і 33) надруковано було статтю Завідуючого Відділом Преси ЦК т. А. Хвилі під назвою—„Від ухилю—у прірву“. В цій статті, як відомо, тов. А. Хвиля, даючи оцінку двом уривкам мого роману „Вальдшнепи“, по-перше, називає ці два уривки контр-революційним явищем у нашій літературі, по-друге—підкреслює, що в „Вальдшнепах“ я розгорнув у художній формі всі ті політичні помилки, які я зробив у своїй неопублікованій статті „Україна чи Мало-росія“.

Уважно перечитавши ще раз як статтю—„Від ухилю—у прірву“, так і роман „Вальдшнепи“, я прийшов до того неприємного, коли не сказати жахливого, для мене висновка, що т. А. Хвиля, з яким я довгий час вів уперту боротьбу на літературному фронті, і справді має рацію так розцінювати мій

твір і має рацію зв'язувати його зі статтею „Україна чи Малоросія“.

Основна установка „Вальдшнепів“ мусила так виглядати: автор показує в своєму романі: 1) що плутаники Карамазови навіть „з другорядною ідеєю“ неминуче попадають у лабеті буржуазії; 2) що бляск і мішура українського націоналізму є все-таки бляск і мішура відмираючої класи, і навіть тоді, коли цей бляск увяти, так би мовити, об'єктивно й дати йому розгорнутись „до одказу“; 3) що наша партія така сильна й має такі міцні коріння в масах, що Аглаїну критику вона не боїться виставляти на показ; 4) що трагедія Карамазова по суті є трагікомедія; 5) що наша партія б'є не тільки український, але й російський націоналізм; 6) що, нарешті, тільки середня партійка Ганна, циб-то тисячі „Котів у чоботях“ вивезуть мою країну на великий історичний шлях.

Так мусила виглядати основна установка „Вальдшнепів“.

Але, поставивши собі таке завдання, я сів його виконувати несвоєчасно, циб-то тоді, коли, одмовившись формально й розумово від своїх політичних помилок, я емоційно (коли й не ввесь, то у всякому разі частково) був ще в їхньому полоні. Саме це й не дало мені чітко відмежуватись як від Карамазова так і від Аглаї.

Отже, віддаючи себе на милість своєї Компартії і її Центрального Комітету, зокрема, я перш за все вважаю за потрібне ще раз пригадати свої політичні помилки й ще раз засудити їх.

1) Основна моя помилка була та, що я відновив стару теорію боротьби двох культур. Суть цієї теорії можна формулювати в таких словах: щоб остаточно ліквідувати ті сутічки на культурному фронті, що в них діють дві ворожі сили (російський та український конкуренти), партія повинна вийти зі становища третьої особи й виявити свої симпатії до однієї із ворогуючих сторін. Брючи ж на увагу, що наша партія діє на Україні, а також те, що українська культура так чи інакше, а зробиться врешті на Україні гегемоном, я й робив „последовний“ (у лапках, звичайно) висновок: симпатії наша партія мусить виявити в сторону конкурента українського.

Але втягуючи партію в боротьбу двох культур (української й російської), виводячи її з ролі коректора й судді цієї боротьби, з ролі, нарешті, того фактора, що його історія призначила ліквідувати цю боротьбу, наказавши в той же час йому, факторові, не виявляти тих чи інших симпатій до якоїсь із сторін, я тим самим робив замах на чистоту комуністичної ідеології. Агітуючи ж партію стати в боротьбі двох культур на боці культури української, я тим самим утягував партію по суті, в невіддану й ганебну „делку“ з українським

націоналізмом. Таким чином, цілком правильно поставивши питання про необхідність поширення матеріальних і моральних рямців для розмаху молоді української культури, я психологічно, звичайно, проти свого бажання, опинився в ролі рупора українського націоналізму. Дальші мої політичні помилки, як от: „Москва—центр все-союзного міщанства“ (чому не Київ, скажемо?), „психологічна Європа“ (Європа—правильно, але треба було підкреслити, що носієм цієї психологічної Європи й є саме наша партія), теза про „природний епап, який Західня Європа пройшла в часи оформлення національних держав“—всі ці дальші мої помилки були продуктом основного політичного ляпсуса—тези про боротьбу двох культур. І тому, ще раз гостро засуджуючи свою головну помилку, я тим самим також гостро засуджую й дальші мої політичні помилки.

От усе те, що я перш за все хочу оголосити в пресі, віддаючи себе на милість своєї Компартії й її Центрального Комітету.

2) Я прошу всіх своїх літературних однодумців рішуче відмовитись від тих форм боротьби на літературному фронті проти вульгаризаторів, що в них до цього часу велася боротьба, бо таку боротьбу (я вже в цьому цілком переконався) неминуче використовуватиме українська контр-революція в своїх класових інтересах.

3) Я закликаю всіх своїх літературних однодумців сприяти утворенню Федерації Радянських письменників, циб-то сприяти утворенню єдиного фронту проти буржуазних культурників.

4) Я прошу тих же таких однодумців не вважати цю мою заяву за заяву, що її написано не щиро. Ця заява є продукт того психологічного перелому, що назрівав у мене декілька років і що остаточно вивів мене з тупика тільки тут у Західній Європі. Ті спостереження, які я здобув за кордоном, остаточно переконали мене, що я ввесь час ішов не тим шляхом, по якому я мусив іти, як комуніст.

5) Доводжу до відома своїх літературних однодумців, що кінець свого роману „Вальдшнепи“ я знищив і знищивши, думаю тільки про те, як би мені хоч би частково змити з себе ту пляму, що забруднила мою партійну й літературну ім'я.

6) Нарешті, я публічно прошу пробачення (хоч би умовного) у всіх тих товаришів, що з ними я на протязі кількох років вів запеклу боротьбу.

Член КП(б)У
Микола Хвильовий.

22.II—28 р.

Р. С. Прошу інші газети передрукувати цього мого листа, що я його адресую до редакції газети „Комуніст“.

БІБЛІОГРАФІЯ

ДМ. ГОРДІЄНКО. „У путь“. Поезії.
ДВУ стор. 38. Ціна 40 коп.

Нема в збірці великих поем, нема в ній тенденції охопити абсолютно все багатокутне життя сьогодні, зате щирість ліризму збирає увагу читача в полон, так просто без викрутас, як прості художні образи самої збірки. Ця щирість емоційно входить у „я“ читача, поволі викликає спогади про власне минуле, про мрії, кохання, чуття людської осені, чуття суспільності, злив у житті, зміни шляхів людини нашої доби, що в неї минуле заховане в золотих житах, а чуття сьогоднішнє не зовсім охоплене в залізобетонні форми індустрії, не зовсім злите з колективним пролетарським „ми“. Одне, чуття не розм'ягчує вашу волю, не тхне дрібнобуржуазним консерватизмом Плужника.

Ударили гармати...

І я бреду в глуху, затьмарену далинь...

Ні... Я бреду у путь задимлену

і чорну,

Де шум лише машин і молотів одбій,

Де жар мерехотить оджуром біля

горна

І гладить небосхил чугунів огневій.

Прощай, моє село, я не вернусь

додому.

Ведуть мене шляхи просторами

до міст.

Щоб мозок закувати в залізо

і бетони.

Прощай, моє село, тепер тобі

я гість!...

Ось напрямок дальшого життя. І хоч ви, читачу, чуєте тут не лише щире бажання що до індустрії міста, а й деякий сум за рідним селом, — та вам і на думку не спадає якась безпросвітня туга. Це так природньо. Адже тут не йде річ про заміну панчох. Змінюється все життя, протворюється новий шлях. Шкода стає минулого і якось боязко ступати в майбутнє, не зовсім знайоме. Та Дм. Гордієнко сміло й переконливо для останніх ступає.

Минуле десь лишилося позаду,

І я стою біля воріт комун.

На груди сонце з неба падає,

Та з поля хтось приносить давнину.

Я хочу йти до невідомих літ.—

Шляхи до них яругами послались,

Багато буде замкнених воріт,

Та в серці, а ні смутку, ні печали...

З дощем у автора в'яжеться ціла низка осінніх спогадів:

Приходить осінь, розливає з глека

Мов молоко-тумани на полях...

Стоять дівками верби при дорозі

І ніби лагодяться в поле чи на луг.

А дощ іде, хлопоче стовідерно,

Промоклі дні, промерзла степовинь.

Уже й лоболі розгубили зерно,

З гаїв давно осипалась цвігінь.

Ось, коротенько, фрагменти з опису, художнього опису осіннього дощу. Треба сказати, що описи такі не становлять собою вправи художньо-географічного характеру. Автор з ними зв'язує динаміку переживань.

Як радо інколи під снігові замети

Згадати просту мову кулеметів.

Любов—тільки кільце ланцюгів загального процесу життя, не домінанта. Вона з весною становить асоціативний ряд:

Я сьогодні згадаю про весни,

Про любов, про вугілля і ртуть.

Поет любить осінь. За молодістю сумує.

...манівцями в синьому фургоні

Пробігла юнь розхристана моя.

Здавалося б ми маємо діло з мрійником, людиною, що цурається буденно-виробничих днів, мріє наркотичними мріями, отже—ні.

А мрії, де гомін Донбасу,

Де гама і свист паровозів.

Ніколи ми домн не загасим,

Чугуни на зброю, на грози.

Природньо після всього сказаного поставити знак питання над такими рядками:

Проміняв я серце на крижину,

І печаль загускла на душі...

А тепер, як вітер по дорозі,

Все шукаю згублені літа.

Здається, трошки надумано. Таких рядків зустрічаємо не багато.

Дм. Гордієнко відстав від села своєю дією, а ні в якому разі не засобами фіксування думок образами. До єдиного майже, образи взяті з оточення села, його природи та її змісту. Воно власне і зрозуміло. Треба великої упертої роботи, щоб дати образи виробничого оточення, індустріялізовані.

Схиливсь на воду, ніби колосок,

Сумливий явір, жде когось, чи мріє?

...Наздогнати дні,

Що сховались за високим ґином

І лягли на смітник в бузині?

Примчала ти давінкою перезвою
Під шум тополь і регіт молодичі!
Такі от образи, порівняльна метафора
В небові місяць—полонник.
признатись, не мають у собі чинника, що
викликає емоцію, також і „ступне степ“.

А загалом книжка цікава.

Збірка поезій Дм. Гордієнка — одна
з кращих збірок сучасної лірики.

І. П'ятковський.

А. КЛОЧЧЯ. „Шахтарське“. Оповідання.
Бібліотека ВУСП'у. 1928 р. Стор. 86.
Ціна 35 коп.

Перша збірка оповідань молодого письменника. З них „На перехресті“ і почасти „Шахтарське“ присвячене добі громадянської війни. Друга частина—оповідання „Десять тисяч“, „Вапняк“, „На 117 сажні“—невеличкі нариси з шахтарського життя на розробках фосфоритів, вапняку в копальнях Поділля.

„На перехресті“ малює нам кілька епізодів з громадянської війни в Києві. Темою для цього стала трагічна смерть тов. Чумака, Михайличенка і інш. від рук білогвардійців. Тут не маємо виразно окреслених за допомогою засобів художнього слова фігур В. Чумака, Гната Михайличенка й інших товаришів, що згадуються в оповіданні. А це безумовно цікавило б нас.

Але характерним для автора в цій збірці є якраз не це оповідання, цілком на свій ґрунт він стає в інших, де змальовує шахтарське життя. На них ми й хотіли б перш за все звернути увагу.

Для наших молодих письменників дуже складною справою є якраз оволодіння тою соціальною тематикою, що відповідала б їх приналежності до пролетарської літератури. Як на це і вказувала вже критика, маємо тут часто-густо привалитет тем, навіяних сільським життям, або спогадами про нього. Лише за останні часи молоді пролетарські письменники стали оволодівати тематикою пролетарського життя. Це справа дуже важлива і всякий певний крок у цьому напрямку треба гаряче вітати й підтримувати.

А. Клоччя стає цілком виразно на цей шлях і, що головне, з певними даними, які заставляють сподіватися, що цей письменник зуміє рости і займе відповідне місце в лавах української пролет. літератури.

Позитивним є те, що в даній збірочці, яка очевидно являє собою авторів доробок за певний період, ми не помічаємо розпорошення авторської уваги між різними темами.

Вона зосереджується на певному колі явищ, які автор переважно опрацьовує—це робітничє життя, шахтарське життя. Для періоду збирання своїх сил і виявлення свого художнього обличчя таке зосередження цілком природне й здорове, хоч і є небезпеки, які чекають тут на автора і на які ми вкажемо далі.

Позитивним є й те, і це ми хотіли б особливо підкреслити, що автор намагається писати свої оповідання про робітничє

життя—таке яке, воно є. І тому в оповіданнях ми маємо спробу дати дійсну, правдиву картину з життя робітників. Автор сміло береться за його болячки за неув'язку виробничого життя—він зовсім не ладний його ідеалізувати й брати самі кращі його сторони, легші для описання. В кожному оповіданні автор цілком ясно враховує собі всі труднощі виробничого життя, особливо на таких підприємствах, як невеликі розпорошені подільські копальні, з відстаюю робітничою масою і чималою наявністю спеціальної контр-революції.

Навкруги останнього моменту й намотується сюжет в усіх трьох останніх оповіданнях. Вони й заслуговують на найбільшу увагу не тим, що відрізняються від перших своєю обробкою, а іменно усталеністю тематики і цілевою установкою автора. В усіх трьох оповіданнях тлом, що на ньому розгортається дія, є процес налагодження виробничого життя в копальні. Автор виявляє знайомство з тими явищами, що він піднімає їх в своїх оповіданнях і подає їх у досить живих, реалістичних тонах.

Кожне з оповідань, зокрема, читається легко, розгортання сюжету може захопити читача. З художнього боку оброблені вони теж досить акуратно.

Та разом ми хочемо навести кілька застережень, які на нашу думку мають значіння для дальшого художнього зросту автора.

Ми б сказали, що цей зріст якраз дуже мало помітний у даній збірці. Ми не помічаємо, щоб автор з кожним оповіданням вносив щось нове і в трактовку того змісту, яким він цікавиться і в спосіб розгортання сюжету, і в засоби художнього зображення, якими він орудує. Тому, читаючи слідуюче оповідання, ви вже маєте перед собою щось цілком знайоме, прочитане вже.

І навіть подію маєте по суті ту ж саму, з тою лише рзницею, що вона відбувається в іншому місці, іншими по прізвиськах людьми. Але якось дивно! У всіх оповіданнях люди роблять те ж саме діло, однакво думають, однакво дють.

Ну, от приклади.

„Десять тисяч“. Робітники копальні взяли, щоб за всяку ціну дати десять тисяч пудів вугілля до роковин Жовтня. Все йде гаразд, але десятник, колишній студент-офіцер намагається зірвати шахту. Це викривають два робітники, і шахта дає виробку.

„Вапняк“. Розробкою керує технічний, керівник, колишній панський синок-офіцер, а потім осауа у Цетлюри. Навмисне веде справу так безгосподарно, що розробки мусять закритися, робітники дратуються й штовхаються ним на страйк.

Але знову його викривають, робітники, і справа налагоджується.

Т ж саме „На 117 сажні“. Виробництво фосфориту несподівано серед зими мусить припинитися, і залишити серед року безробітними всіх робітників, бо головний технічний керівник Штекер, навмисне не зробивши геологічних розвідок, поставив шахти

перед пактом вичерпання запасу породи. Лише вперта енергія двох робітників, що відкривають з власного почину нові багаті на фосфорити розробки, зривають плани Штекера.

Так само в усіх оповіданнях маємо один спосіб розгортати дію.

„Шахтарське“. Вступ—сцена з робітничого життя. Перед робітником шевцем проходять спомини. Перебуваючи в армії, він урятував завдяки шахтам, політрука. Тепер уже, коли він на виробництві, приносять йому вістку про нього.

„Десять тисяч“. Вступ—сцена—робітник Джон в Англії готується до свята 9-тих роковин Жовтня. На Україні робітник Данило, їдучи до району, поринає в спогади. Колись з Джоном вони працювали тут на шахті. Тут Джон зустрівся з десятником, якого знав раніш, як лютого ката над повсталими селдтатами. Розв'язка—Данило одержує листа від Джона з Англії.

„Ванник“. Тут теж перед головою спілки Штекелем „настирливо викрилось минуле“... „а спогади плавли спокійною течією далі“... Це автор вживає, щоб розвинути дію далі, щоб закінчити так, як і в попередніх. Саме з тими людьми, що промайнули в спогадах, зустрічається Штекель. З одним, як з товаришем,—з другим, як з ворогом.

Автор користується зі спомину одного з героїв так, як це вживається, наприклад, в кіно-фільмові для того, щоб розвинути дію. Взагалі що до цього засобу ми не можемо нічого мати проти, але коли його вживається в кожному оповіданні і в страшенно схожому аспекти, це говорить вже про те, що автор намагається до одказу використати раз схоплений ним прийом зображень, а не шукає нових, не збагачує себе ними.

Ну, от, наприклад: автор вживає такого образу для передачі певного настрою чи дії одного із своїх персонажів: „перед очима поганою фільмою замерехтіло“... а через одну сторінку перед другим персонажем: „у відчинене вікно фільмою мерехтіли в очах дерева“... (стор. 53, 55),—то це йде не на користь художності, а навпаки—тхне штучністю й робленістю образу. Раз ужитий, він міг бути доречний, повторений—в обох випадках псує враження.

Перед автором стоять два шляхи: один—топтатися на місці й подавати в своїх оповіданнях, лише на різні лади перелицьований, один і той же сюжет, користуючись тим же прийомом зображення.

Ми не робимо ще такого закиду збірці „Шахтарське“, але вже справа стоїть так, що в дусі збірки продовжувати не можна. Неодмінно треба ступити на крок уперед і в розробці тематики, і в засобах художнього оформлення. Зараз же негайно і вперто треба шукати шляхів уперед, бо ще одне оповідання в такому тоні, додане до збірки змінило б уже враження від цієї збірки і викликало б сумніви що до перспективи авторового зросту. Тут якраз проходить межа переходу кількості в якість.

Це не значить, що авторові вже з зайве зосередження на тематиці шахтарського життя. Навпаки. Це потрібне, щоб можна було йти вперед.

Але треба глибше підійти до нього, притягти більше художніх засобів до його зображення, розгорнути ширше тло. Може не дбати про безпосереднє зображення, а відступити на певний крок, щоб краще й опукліше побачити в ньому головніше, значніше, як це ми робимо, коли хочемо обдивитися картину доброго маляра. Щоб давати вже не зарисовки, а розгорнути картину.

Дати шахтарське життя таким різноманітним, як воно є, а не зупинятися лише на одному боці його.

На нашу думку такі перспективи виникають з підсумка авторового першого доробку. Ще раз згадуємо, не маємо тепер підстав сумніватися в тому, що автор цього досягне.

Г. Овчаров.

Г. КОСЯЧЕНКО. „Схід сонця“. Поезії. Вид-во „Маса“. Київ. 1928 р. Стор. 50. Ціна 65 коп.

Думаю, що не можна краще схарактеризувати Г. Косяченка, як поета, ніж він сам себе характеризував в одній своїй поезії:

Чи ще довго ходитиму я,
все стискаючи вітрові руку?
Мов серце—чорнозем, рілля,—
не відчуть йому гамору бруку.
І співають хоче тільки про степ,
про розгнуданий вітер над полем,
де журба бур'янами росте
і чорнозем, угноєний болем.

(„Віхоли“, стор. 32).

І справді, коли б говорити анкетною мовою, то треба було б сказати, що Косяченкові образи, що ними він тче свої поетичні тканини, гаптує мережива, є в переважній більшості суто селянського походження; мати цих образів—сільська природа, поле, ліс, селянське життя, селянинове обійстя, словом—соціальне й природне оточення селянина.

У збірці „Схід сонця“ автор умістив шість своїх речей: „Схід сонця“, „Галичини“, „Війна“, „Велика могила“, „Брати“, й „Блудний син“. З них найбільшу увагу привертають до себе дві останні. Ці речі і найбільшою художньою силою, і найбільшою, сказати б, змістовою різноманітністю.

В „Братах“ поет змалював жорстокість нужденного життя бідного селянина, змалював злидні, які роблять з людини звіря, що „за ради себе здібний убити рідну дитину“, що в нього не здригається рука, коли він підносить сокиру над головою брата, що прийшов на старість у батьківський дім і може претендувати на частину спадщини. Сильно передано материні прокльони:

Іди... іди!

З перед очей моїх глибоких.

Вітри! Заносьте ви сліди,

Що залишають його кроки.

Ви, чорні ворони мої,

Летіть у путь його слідами.

І криком серце напоїть,
Коли блукатиме житами.
Ти, куле, тіло прострели.
Моя єдина надія,
До мене пташкою прилинь,
Хай моє серце не боліє...

Гнітуче вражіння справляє скарга селянина—злидаря своєму братові, що, проклятий од матери, блукав по світу, а на старість повернувся додому. Важкий тягар злиднів усугубляється індивідуалістичною, братоневисвітленою соціальною природою навколишніх людей. І тому вириваються з нутра розпачливі слова:

Немає сил!
Немає снаги!
Немає смерті—доконати б...
І люди—звірі, вороги.

І сам той, що ці слова говорить, теж—звір, бо ж уночі зарубав свого брата. І не дивно, бо:

Закон життя—це неминучість.
Дні серце йдуть твоє точить
І тіло рвати на онучі.

Над Косяченковими „Братами“ вітає дух Стефаніка, цього, ніким не перейденого в нашій літературі, виразника селянських злиднів.

В поемі „Блудний син“ поет оспівав внутрішній світ селянського хлопця, що, покинувши дома стару матір і малу сестру в розвалений, вітром підбитий хаті, пішов у повстанські лави боротися за комуну. Повернувшись додому, коли уляглися бої, він застав у своїй хаті сусіду Макара, що розказав йому:

... І мати ось твоя
сама, одна, а скільки було діла.
І бур'яни, як верби ті, стоять,—
пішла у найми, там і околіла.
Тобою все журилася стара,
І проклала життя своє навіки,
що офіцер сестру твою забрав,
коли ішов через село Деникін.

Це сказати б, особистий бігун переживань блудного сина, а ось і соціальний. Уляглися громадянські бої, земля напилася крові людської, принесено стільки жертв революції,—і в наслідку:

Рік за роком
одходять,
мина.

Вже покрились іржою багнети,—
Збуваємо тих імена,
що упали в залізні намети.
Збуваємо тих, хто полив
дику поле, некошені луки.
Тому й серце лукаве болить,
Тому повне ридання і муки.

Та й сама мета, за яку боролися виявилася ілюзорною, недосяжною, бо „ой, далекий той шлях до комун, а над ним—кучеряві тумани“, бо „як бур'яни ростуть злидні і нуджа“. Соціальна скорбота й родинно-особиста трагедія одна одну доповнюють. Блудний син упізнає в міському сквері, в няньці коло дітей свою сестру.

Той родився, щоб бути рабом,
той—щоб жити

і напиться крові.

Сонце кидає ніжність обом

по шляху до лукавства й любови

— Ось гіркий висновок, що випливає з такої ситуації, а з нього логічний вислід—самозгубство. І над обважнілим, блідим трупом блудного сина поет, замість відхідної, чита філософську тираду, що править за епілог до його сумної поеми.

Зневірений, натомилений, розбитий,
Стоїш, слідуєш, як минають дні.
Мов туга, сумом чорним оповитий,
Кудись летиш на бистрому коні.
І серце знову сповнюється болем,
Що все мине, назавжди одлетить.
Не упаде слюза на виснажене поле,
Не освіжить вона далекої мети.
Що можемо ми? сіренькі, як онучі.
Над нами гнів тривожний і рясний.
Неначе тінь, жорстока неминучість
І меч життя, сталевий і ясний.
Що можемо ми? Родитись і померти,
Віддати себе знесиленій землі.
Жбурнути серце, змучене й подерте,
Упасти без ридання і зомліть...
Не треба сліз, і радости не треба.
Даремні крики, розпач і одчай,
Це людської жорстокості потреба,—
Неначе звір у серці прокричав.
Жахлива тінь вітає серед ночі—
То ми встаєм—приспати і убийти,
Бо звіря кров в груді важкий клекоче
І де не глянь—ославлені раби.

Загальні висновки. З боку художнього поетові майже нічого не можна закинути: з нього добрий мистець слова, образи його високої якості, будова вірша вправна, його речі справляють глибоке вражіння, а це—найвірніший мірник художності мистецького твору.

А от з ідеологічного боку, з погляду отого самого соціологічного еквіваленту в що закинути. І тут до речі згадати передмову редакції ВУСПП'а до збірки Г. Косяченка „Залізна кров“. Ось що там написано: „На творчість поета охоче відкликала критика і, з одного боку, визнавала за Г. Косяченком безсумнівний талант, а з іншого, й не менш одноголосно—засипала Косяченкове ім'я такими епітетами, як „занепадницьтво“, „зневір'я“ й т. ін. Тимчасом ідеологічні переконання Г. Косяченка дуже далекі від занепадницького тону, що іноді згори бувають помітні в його творчості... Ніколи Г. Косяченко не розгублювався до того, щоб втратити ясну перспективу, та і в його мінорних тонах ми не знайдемо властивого для занепадництва психологічно-філософського ниття. В мінорі Косяченко основний тон дає почуття фізичної втоми. Основна постать, що від її імені промовляє поет, це буде—селянин з походження, а зараз робітник у місті“. На доказ такої ідеологічної благополучності поета навіть наведено по два рядки з двох його віршів.

Визнаючи високу авторитетність ВУСПП'івської редакції, ми все таки з нею не погоджуємося і стверджуємо, що мінор у Косяченкових творах має свою причину не

тільки, або вірніше, не стільки фізичну втому, скільки соціальний ґрунт, соціальну ідеологію поета, що виростає на „чорноземі, угновім болем“. І це наше твердження яскраво доводить поема „Блудний син“, що має в збірці найбільшу питому вагу і є для поета, на нашу думку, свого роду „повістю наших днів“. (Не дарма ж блудний син виведений без імені, як символ, як соціальний тип.). Не можна сказати, що в Косяченкових мінорних мотивах нема психологічно-філософського ниття. На жаль, воно чимало. Адже ж наведений вище епілог з „Блудного сина“ це—чиста філософія, узагальнення; це—таки повне зневіря на силах; це—таки розгублення і втрата перспективи.

Не можна погодитися і з тим, що основна постать, що від неї промовляє поет, це селянин з походження, а тепер робітник у місті. Зовсім не робітник,—а селянин з походження, а тепер інтелігент у місті—самотній, зневірений, розбитий, що блудним сином „наче Каїн по вулицях ходить“, не маючи „ні друга, ні батька, ні брата“... Це ми говоримо зовсім не в оху поета, а проти того, щоб підсолоджувати його „пролетарськістю“!

Ми зовсім не схильні давати поета за його сумні пісні.

Ми лише від щирого серця хочемо йому побажати, щоб глибоке просвіщення історичною величчю сьогоднішніх буднів збудило в ньому щире бадьорість і віру в прийдешній день. Тоді напевне поетові не ввижатимуться скрізь ославлені раби й кучеряві тумани над шляхом до комуни.

В. Засць.

ВАСІЛЬ КАВАЛЬ. „Як вясну гукалі“. Апаваданні. Видання ЦБ „Маладняка“, 1927 р. Тир. 2000. Стор. 76. Ціна 35 коп.

Васіль Каваль—один з наймолодших білоруських прозаїків. „Як вясну гукалі“—це здається його перша книжка.

Якось одвикали вже ми од прозових творів, що не мають, кажучи грубо, „зав'язки“, що не є закінченими сюжетними творами. Бо в нас уже минув час не-то нарисів, не-то оповідань. Навіть у повісті шукаємо й чекавмо сюжетних творів... Та й читач уже одвик од цієї літератури. Кажуть, що навіть „товстої“ книжки „вимагає“.

Отже, здається й книжка В. Кавалі губить від того, що в ній немає закінчених речей. Її складають: „Як вясну гукалі“, „Сяльчане“, „Буй-Веєр“ (народні легенди), „Пра кветку „брат-сястра“, та „легенда пра песню“. Та в цій збірці є якісь інші елементи художності, бо всі ці безсюжетні твори, всю збірку перечитуєш з великим зацікавленням і приємністю. Все ж таки критерій читача, без посереднього відчуття твору в час читання, без зайвих критичних висновків та побудовань, на нашу думку і є кістком, що його ми вбираємо в оляг нашої всебічної оцінки певного твору. Які саме елементи художності є в збірці В. Кавалі і чи є вони там взагалі—ліпше всього, звичайно, дослідити на матеріялі збірки.

„Як вясну гукалі“—нарис, чи, вірніше, етюд. Автор, як на це вказує і вся збірка, дуже кохається в народній творчості своєї країни—в білоруському фольклорі. Мото до твору—уринок з білоруської, так мовити, веснянки („Вясная песня“). Та й увесь етюд перевито цими піснями. У автора переважає описовість. Люди в цьому етюдіві: сам той, хто розповідає, дівчата, тітка Марина. Якось трохи недоладно та наївно вклинюється сідси (проходить вулицею) хлопець Данило зі своєю „драмою“ (розвівся з жінкою; про цю „драму“ лише згадає той, хто розповідає). Дівчата коло річки співають—і на пісні, немов на канві автор гаптує свої „сільські“ весняні настрої. Закінчує трохи трафаретним:

„Хочацца мне цяпер думаць думы широкія, вольныя—ды бегчы в дааль па бяскрайнай зямлі. На прытоле слухаць вялікую, дзівную музыку жыцця“.

„Сяльчане“—галерея людей і гама настроїв на такому тлі як: весна, літо, осінь, зима. Від цього твору вже віє сюжетом: персонажі твору переплітаються, сходяться у виробничих стосунках (косовиця, сільські збори, гулі, комсомольські збори). Тут уже певний час і місце дії: село наших днів з новими клопотами й новими людьми, та новими взаємовідносинами. Дівчинка Оленка, що хоче вступити до комсомолу, а їй батьки не дозволяють і піп, що в його колишній хаті комсомольський клуб; далі—землевлаштування (вибиратися на хутр), і громадський захист лісу, і, нарешті, зречення попіства попом—„філософом“. Звичайно, залишається певне незадоволення від того, що всі персонажі твору не зв'язано якимись міцнішими взаємовідносинами, що дало б більшу сюжетну ув'язку твору. Та „Сяльчане“ багато виграв від того, що твір цей—ніби спогади автора, чи того, хто розповідає, про своє село—з його настроями, людьми, бідами, радощами.

Окреме місце в збірці займають народні легенди. „Буй-Веєр“ це коротенька легенда про те, як боролися дві сили: „сила зямлі і працы і сіла прыгнечання“, легенда про те, що було „не стагоддзмі назад, а вчора“... Уяву про те, як прекрасно налісані з боку побудови і з боку мовної насиченості усі три легенди, можуть трохи дати отакі уривки:

І сказав брат сваёй сястры:
— Пойдзем, сястрыца, к ціхаму Дунаю ди втопімся з табою!

А ціх—Дунай кажа:

— Не возьму.

А сінія хвалі кажуць:

— Выкінем...

І сказав брат сваёй сястры:
(Так говориць песня-легенда)

— „Пойдзем, сястра, в цёмны лес ды раскінемся травю.“

А усё-ж тою травюю, што брацейка ды з сястрою“...

(Пра кветку „брат-сястра“, стрн. 72).
Або ось закінчення „Легенды пра песню“:

„Я ляжав у глухім лесе каля вогнішча, слухав ядраны шум хвой і глядзеў на зорна-бліскачае неба.

Трашчэў агонь—тлелі думкі.

Вячерні змрок з туманам давно падняўся з панад вёскі, а адтуль няслася песня—шырокая, неабдымная, як гэта неба...

Жыццё і песні!..

І тады, неяк рытмічна ўспомнілася „вясковая правда“ аб тым, як складалася песня...

(Стрн. 76).

Останні рядкі характэрны ўзагалі для В. Каваля. Воні ўказваюць на той великий хист передавати настрої, малюнки природи, що властиві авторові. Протягом усієї книжки ми подибуємо безліч таких теплих, ліричних, глибоко-емоціональних місць. Власне, така емоціональність в передачі настроїв того, від чийого імені розповідають, та „героїв“ творів, це основна риса, манера, це—художній засіб автора, і тому його читаєш з зацікавленням і приємністю. Особливо яскраво виступає хист авторів в описах весни, осені. Зустрічаються такі чіткі по настрою та такі глибоко-емоціональні місця, що роблять враження поезії в прозі..

Ця емоціональність — помітно — досягається великою, сумлінною роботою над словом, над мовою (чого так бракує багатьом українським молодим прозаїкам!)—не даремно ж В. Каваль так аж занадто кохався у білоруському фольклорі. Ця емоціональність та почуття художности допомагає авторові і в зображуванні типів нового села.

У порівнянню невеликий і такий незакінчений сюжетно речі, як „Сяльчане“ авторові вдалося чітко викреслити досить багато постатей (Альона, Халімонав Адаць, Аксьон, Канцавы Змітрок, два діди та інші). Можливо, що в цьому прозаїкові допомагає ще й чуття міри, почуття художности. Хоч часом бувають невеликі зриви. Так от, повторення в кількох місцях про людські „драми“ та ще й повторення підкреслено—авторові.

Загалом же, як ми вже казали, творчість В. Каваля захоплює читача. Вона остільки емоціональна, що коли читаєш, забуваєш про деякі огріхи та недоробленість у творах, а найголовніше—творчість впливає, не зважаючи на свою „безсюжетність“. Це—знаменно для молодого прозаїка. Бо твір, що в ньому сюжетний кістяк тяжить над формою, свідчить про певну безпорадність автора, як художника, і навпаки—художня індивідуальність виступає більше там, де переважають такі елементи художности, як емоціональність, чіткість типів, добрий діалог (до речі, у В. Каваля зустрічаємо дуже гарний діалог), думка, синтез в настроях та інші.

Але з поєднання цих двох складових частин—сюжету й останніх елементів художности—досягають найбільшого впливу літературного твору.

Ця перша збірка В. Каваля дає певне право сподіватися такого поєднання (сюжета й тих елементів художности, що ними автор уже володіє й тепер) в подальшій роботі молодого білоруського прозаїка.

I. Райд.

О. ЛАН. „Отави косять“. Поезії. В-во „Маса“. Київ, 1928 р. Ст. 48, Ц. 60 коп.

О. Лан, що вже відомий українським читачам з періодичних видань наших („Червоний Шлях“, „Життя й Революція“ та інші), не зважаючи на прихильне відзначення його поетичного хисту нашою критикою (В. Коряк Про „Пісню про дві сорочки“), лише тепер наважився видати, порівнюючи невелику збірку, і, не буде помилкою сказати—вибраних поезій з усієї своєї кількарічної продукції. Це свідчить лише за вибагливо-суворе, а значить і сумлінне ставлення автора до своєї літературно-поетичної роботи.

Подивимось, що нового і що цінного вніс О. Лан своєю збіркою в українську літературу. Яка суспільно-мистецька вартість збірки „Отави косять“ серед тьї, з дозволу сказати, навали в останній рік збірок молодих поетів, що за малим винятком (Вайзько, Масенко, Косяченко, Мисик) є просто „ідержки“ нашої літературно-видавничої неупорядкованості.

Збірка „Отави косять“ має три розділи: 1. „Ті дні“, 2. „Отави косять“, 3. „На розі“.

У першому розділі зібрано поезії, основним мотивом яких є ліричне виявлення поглядів автора на революцію й його ставлення до нових соціальних взаємин села.

Другий розділ скупчує низку ліричних віршів у єдиний акорд надхненного гімну творчої праці на оновленій селянській ниві.

Третій—містить поезії, що виявляють ідеологічне сприйняття міста з його економічною суттю, молододо революційною селянською молоддю.

Між першим і другим розділом, на нашу думку, не можна провести якоїсь чіткої межі, бо вони своєю тематикою та мотивами спокійно складали б один розділ.

Самий чіткий, що виявляє собою певну соціальну думку та певний соціальний мотив автора, це третій розділ. Тут і гімн містові, що є таким характерним для передового селянського молодняка, який що-року тягне до міста:

Тобі, задіане місто,
Диктаторе часу,
Свою наївно-чисту
Закоханість несучу.

(Ст. 42)

Тут і, з деяким сентиментальним нальотом, прощання молодого селянського хлопця, з усіма аксесуарами села: з чорною ріллею, росами, полями й інш. (мотиви, такі звичайні для нашого літературного молодняка, що походить з села—Масенко, Косяченко, Шеремет).

Прощайте, сиві роси,
Зідхання тихих піль.—

Бо десь упав на розі
Автомобільний біль... і т. ін.

Тут і щось подібне до декларування ідеологічних прямивань тієї, як я вже сказав, поступової української сільської молоді, що надзвичайно усвідомила свій життєвий шлях, що ним простувє пролетаріат і яка твердо вірить, що:

...ніколи,

Але ніколи не зметуть
Ні дикі бурі, ні виhoли
Червону нашу путь!

В загальному, оспівуючи творчий трудовий процес Радянської республіки, з жагучою любов'ю і захватом до романтики буднів нашого соціалістичного будівництва, автор у прекрасному, як з боку евфонії, динаміки й емоційного забарвлення, так і з боку глибокого соціального змісту, вірші „Великий Чорнороб“, дав, можна сказати, зразок справді оптимістичного, не шаблонного опоестизування історичної місії всесвітнього пролетаріату.

Чому не здіймешся до хмар,
Не станеш на високий мурі,—
Як справжній, дійсний господар
Машии, історії й культури?!

Закінчує з захватом і піднесенням цей вірш автор.

В останні роки дуже багато в нашій критичній літературі говорено про мінор і мажор молодих поетів. Не зважаючи на це, ми все ж таки не можемо похвалитись багатьма збірками, щоб віддавали справді ширим оптимізмом: не позбавлені були б художньо-мистецької вартості. Що ж з цього боку являє з себе збірка „Отави косять“?

О. Лан цією першою збіркою рекомендує себе поетом творчого активного мажору.

Життєвим скептиком, занепадницькомінорний „плеяді“, з її по суті частим анархо-люмпенським позуванням у нашій сучасній літературі, автор із сарказмом кидає:

Хто хоче згаснуть—не кажіть,
Що з вами цілий всесвіт гасне.
Ні, ми це хочемо горіть—
Весняно—радісно—прекрасно!

Одним „весняно-радісним“ горінням перейнято всю збірку „Отави косять“. Тому то ми вважаємо її за одну з найцінніших зразків життєрадісної, вольової поезії наших днів. Ця вага її збільшується ще й тому, що цей творчий вольовий мажор нашої молоді доби, втілений тонким майстром-художником в удосконалену поетичну форму. Ми не можемо тут розглядати всі ті розмаїті засоби, з яких користувався в своїй лабораторній роботі О. Лан. Не будемо говорити й про ті впливи (Тичини, Рильського), які мають місце в збірці, а скажімо лише побіжно, що, за дуже малим винятком, на кожному вірші помітна уважна і вправна рука поета.

Метрична розмаїтість (анapest, хорей, ямб і форма нар. дум, ламаний вірш з нахилом до верлібру й інш.), вишукані рими й асонанси (пучечка—ані сучка; лезо—плесо; розливи—куди ви?).

Часом вдаді алітерації в гармонійному переливі з самою картиною словесного гаптування:

Отави косять. Синій сум.
Прозора даль, мов чисте лезо,
Вербa розчісує косу
І сипле пачоси на плесо і т. д.

Перед автором збірки „Отави косять“ в перспективи.

Гр. Костюк.

В. ЮРЕЗАНСЬКИЙ. „Заграви над ланами“. Повість. Видання друге. „Книгоспілка“, Стор. 196. Ціна 1 карб. 25 коп.

В. Юрезанський це—добре знайоме українському громадянству ім'я руського письменника, бо пише В. Юрезанський свої твори з українського життя, з українського побуту. Його теми, його матеріал непосредно витікають з українського ґрунту, з його колоритом, остільки непосредно, що ця повість „Заграви над ланами“ справляє повне враження української книжки.

„Заграви над ланами“—це книжка, що своїм стилем, матеріалом і сюжетним оформленням, „поверховим“ замальованим типів, без претензії на глибоку психологічність,—нагадує тип книжок „для народу“. Вона цілком доступна для широких мас українського населення і саме для селянства з його юнацтвом, навіть—літими-підлітками.

Ось зразок стилю цієї книги:

„Зранку Петькове серце було не на місці. В голові летіли тисячі різних думок про ті події, що про них розмовляють навкруги. Ті події почалися всюди по дальніх повітах і не сьогодні, так завтра“...

Петько—головний герой, але не його особа на першому плані стоїть у письменника. Петько тільки призма, навіть не призма, а лише зачіпка, щоб намалювати широку хвилю селянських зворушень 1905-го року на Чернігівщині. Навіть сюжетно Петькове життя взяте незакінчено, просто шматочок, один рік того життя і, як навкруги його подій багато, так і в Петьковому оцьому кусочкові життя їх не мало, або вони куди менше визначні, ніж події, що є в повісті і що Петька стосуються не безпосередньо.

Письменник з перших слів про Петька переходить до події і вже ці події заповнюють усю книгу багатим зібраним матеріалом запеклої ворожнечі, кривавої боротьби безпорадного, анархічного, неорганізованого селянства з царською владою, з поміщиками. Тільки зрідка перед нами з'являється Петько, але наша увага на ньому й не затримувється.

Взагалі широка хвиля селянських зворушень 1905 року гарно висвітлена в цій книзі белетристичною формою, але сюжетно вона не викінчена досконально. Кінець книги—це розстріл студента-бунтаря й пожежа в панському маєтку. Та цей сюжет не є таким, що розривав весь зміст, всю напругу інтересу; цей кінець не є фіналом, коли в такому сенсі можна вжити слово „фінал“. Взагалі центру в книзі нема. Та вона від цього губить мало, або й нічого

не губить. Вона до краю насичена жахом панського гнобительства, налита болем і кров'ю, але кров'ю, не авантюристичних творів, а тою кров'ю, що квітала до помети більше десятка років, що вийшла боком ворогам у сімнадцятім.

„Кров, що її пролили насильники, вогненним вігромаїде по тримтячих серцях, кров об'єднує тисячі різних людських істот, кров несподіваним світлом освітлює події, раптом робить зрозумілою лютість одвічного ворога, його жорстокість, хижацтво і навчає, як з ними боротися“.

Кров—це тема повісті. Цей момент—саме кров—міг стати художнім обрамленням, лейтмотивом, болючим гаслом героїв повісті.

Типи в повісті окреслені досить чітко й натурально, власне натуралістично, але не дуже, не заглиблено.

В центрі стоїть село Вільшана з його дядьками, з його нуждою й настроями. Може бути, що саме це село з його масою й можна вважати за головного героя. Бо студента таким вважати теж не можна, в повісті він стоїть не цілком повно й описаний епізодично. З'являється він у середині повісті.

Ми вже відзначили, що повість написана без претензій—просто, ясно й легко. Художніх зривів ніде не відчувається, вправну руку дорослого письменника видно в цій творі.

„Заграви над ланами“—це, не зважаючи на деякі недоліки, прекрасна книга для сільських і шкільних книгозбірень, книга, що висвітлює дореволюційне минуле нашого селянства досить повно й багато. Ця книга не тільки цікава, але й потрібна буде в тих книгозбірнях. Свого широкого читача повість найде безумовно.

Переклад з руської мови має огріхи і їх досить багато. Наприклад: „чулися зойки молодих баб“. Які це молоді баби? Взагалі—у нас на Україні нема зовсім молодих баб, усі до єдиної старі. Є молоді жінки, молодіці. Це не опечатка, молодіці скрізь звуться бабами в цій повісті. Так само негарно звучить: „давили курей і гусей“. По нашому можна—душити. Курку взагалі вдавити трудно. Чим ти її вдавип? Вона або проковтне, або не схоче клявати.

Врешті, ці огріхи в перекладі все ж мало школять. Книжку видано гарно, трошки дорожувато.

О. Ладен.

КНИЖКИ ТА ЖУРНАЛИ, НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

ОЛЕСЬ ДОНЧЕНКО.—Околиці. Поезії. 1928 р. Стор. 64. Ціна 80 коп.

ПЕТРО ГОЛОТА.—Будні. Поезії 1928 р. Стор. 38. Ціна 65 коп.

АНДРІЙ КЛОЧЧЯ.—Шахтарське. Оповідання. Видання ВУСПП'у. 1928 р. Стор. 86. Ціна 35 к.

М. ШУЛЬГА—ШУЛЬЖЕНКО.—Гартівані леза. Поезії ДВУ. 1928. Стор. 62. Ціна 65 коп.

В. ЮРЕЗАНСЬКИЙ.—Яб'оні. Вид-во „Пролетарий“. 1928 р. Стор. 223. Ціна 1 крб. 95 коп.

М. ГОРЬКИЙ.—Мати. Вид-во „Пролетарий“. 1928 р. Стр. 300. Ціна 2 крб. 50 к.

М. ГОРЬКИЙ.—Мої університети. Вид-во „Пролетарий“. Стор. 144. Ціна 95 коп.

„КРИТИКА“.—Журнал марксистської критики та бібліографії. № 1, лютий—1928 р. ДВУ. Стор. 202. Ціна 1 крб.

„ГАРТ“.—Журнал ВУСПП'у, № 1. Січень 1928 р. ДВУ. Стор. 95. Ціна 75 коп.

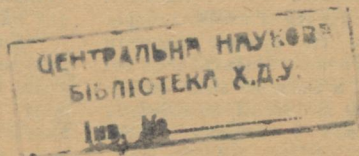
„ЧЕРВОНА ПРЕСА“.—№ 2, Лютий—1928 р. Вид-во „Пролетарий“, Стор. 71. Ціна 50 коп.

„СТУДЕНТ РЕВОЛЮЦІЇ“.—№ 1—2. 1928 р. Вид-во „Пролетарий“. Стор. 104. Ціна 30 коп.

„ЗОРЯ“.—№ 1 та № 2. 1928 р. Дніпропетровське. Стор. 32. Ціна 20 коп.

„МАЛАДНЯК“.—№ 2. Вид-во „Чырвоная Зьмена“. 1928 р. Стор. 111. Ціна 60 коп.

„РОСКВІТ“.—Часопис літератури, мистецтва й критики. Білоруська літературно-мистецька комуна. 1928 р. № 1. Менськ. Стор. 144. Ціна 1 крб.

ЗМІСТ

Олексій Кундзіч.—Де-факто. Роман	3
Дм. Гордієнко.—** Поезії	36
Ів. Гончаренко.—Дарунок і порада. Поезії	—
Гр. Косяченко.—** Поезії	37
Олекса Влизько.—** Поезії	—
Дм. Чепурний.—Додому. Поезії	38
Мик. Крикун.—Вечірнє. Поезії	—
Лев Скрипник.—За ґратами. Оповідання	39
Олесь Донченко.—Золотий павучок. Повість	67
Іван Ковтун.—Дві зустрічі. Оповідання	95
Мих. Рудерман.—Про „Нову Генерацію“	104
М. Мотузка.—Українська преса під Польщею	113
Є. Холостенко.—Сучасні молоді гравери	124
Літературно-мистецька хроніка: Дієго Рівера—Є. Холо- стенко; Білоруські письменники в будинку ім. Блакитного— „В“; Всебілоруська конференція „Маладняка“—Іл. Барашка; У білоруському „Маладняку“— <i>Vesta</i> ; До ювілею М. Горь- кого; Лист до редакції	128
Бібліографія: Дм. Гордієнко „У путь“—І. П'ятковський; А. Ключчя „Шахтарське“—Г. Овчаров; Г. Косяченко „Схід сонця“—В. Заець; Васіль Каваль „Як вясну гукалі“— І. Райд; О. Лан, „Отави косять“—Гр. Костюк; В. Юрезан- ський „Заграви над ланами“—О. Ладен.	135

74804

=== ПОСПІШАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ ===
журнал-місячник марксистської критики та бібліографії

КРИТИКА

За редакцією т. т. М. СКРИПНИКА, А. ХВИЛІ, В. ДЕСНЯКА, В. КОРЯКА, І. КУЛИКА,
Ф. ТАРАНА, Т. СТЕПОВОГО та Я. САВЧЕНКА.

Поставивши своїм завданням організувати та виявити класову марксистську критичну думку що до всіх явищ літературного українського процесу, а також що до зв'язаних з літературою явищ культурного процесу взагалі, „КРИТИКА“ ПРИТЯГАЄ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА ВСІХ КРИТИКІВ ТА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ДІЯЧІВ-МАРКСИСТІВ, а також тих, що в своїй роботі наближаються до засвоєння марксистської методи.

ВІДДІЛИ ЖУРНАЛУ:

1. Загально-теоретичний	5. Мистецтво
2. Література	6. Бібліографія
3. Дискусійна трибуна	7. Хроніка
4. Огляди	

ВИДАЄ ЖУРНАЛ:

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

ХАРКІВ, КАПЛУНІВСЬКА, 4, БУДИНОК ЛІТЕРАТУРИ ІМ. В. БЛАКИТНОГО

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На рік — 6 крб., 6 міс. — 3 крб., 3 міс. — 1 крб., 60 коп., 1 міс. 60 коп.

ВСІ профстудорганізації, комосередки, клуби, бібліотеки, окремі студенти повинні передплачувати український студентський журнал, орган ЦБПС і Харківського Бюро пролетстуду

СТУДЕНТ РЕВОЛЮЦІЇ

за редакцією К. Греса, О. Михайлика, Б. Ландкофа,
П. Трублаєвича, Е. Рабкіна (відповідає за редакцію)

СЬОМИЙ РІК ВИДАННЯ.

— РОЗДІЛИ ЖУРНАЛУ: —

1) ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ, 2) ПАРТІЙНЕ ТА ПРОФЕСІЙНЕ ЖИТТЯ, 3) НОВА ШКОЛА, 4) ЛІТЕРАТУРА ТА ПОБУТ, 5) УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО, 6) ЗА КОРДОНОМ, 7) НА МІСЦЯХ, 8) ХРОНІКА, 9) БІБЛІОГРАФІЯ.

НАШІ СПІВРОБІТНИКИ:

Б. Бездомний, Л. Березів, Я. Брусківський, О. Вольфовський, С. Генес, П. Голота, Т. Ганджулевич, З. Гуревич, І. Гай, Градовський, Драмарець, Денисюк (Вінниця), Дідовець (Одеса), Діброва (Київ), М. Заячківський, Ів. Зарва, М. Зайденберг, В. Зайченко, Жарів, І. Кісельов, Ів. Корсунів, О. Кундич, Вол. Кузьмич, Б. Ландкоф, Лоп (Гадяч), М. Моїсєєнко, Т. Масенко, Митницький (Київ), М. Мельник, О. Михайлик, Б. Мірельзон, Мазний (Суми), М. Некрич, Л. Обушний, Е. Рабкін, Я. Ряппо, Рагінський (Луганське), Г. Радченко-Рисованний (Суми), Дан. Рудченко, К. Прейс (Київ), Паламарчук (Вінниця), Пушкарський (Дніпропетровське), Постишів, Ю. Покровський, М. Скрипник, М. Строгов (Київ), В. Сосюра, Соломко, Суботник, М. Шульга-Шульженко, П. Трублаєвич.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на рік — 2 крб. 70 коп., на півроку — 1 крб. 50 коп.,
на 8 міс. — 90 коп. Ціна окремого номера 30 коп.

Передплачувати: Вид-во „Пролетарій“ (Харків, вулиця Вільної Академії, 5), у всіх філіях та представництвах в-ва (Київ, Одеса, Дніпропетровське та Луганське), у всіх філіях газет: „Вісти ВУЦВК’у“, „Всеукр. Пролетарій“ і україн. філіях газет: „Правда“, „Беднота“ і „Известия ЦИК’а СССР“, а також у всіх поштово-телеграфних конторах.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: ХАРКІВ, вул. Вільної Академії, 5. Телеф. 42-22.